

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

EUROPOS STUDIJŲ PROGRAMA

GYTIS VERCINSKAS

II kurso studentas

**VEIKSNIŲ, LĖMUSIŲ SKIRTINGĄ FISKALINĘ KONSOLIDACIJĄ
VOKIETIJOJE IR PRANCŪZIJOJE 2010–2015 METAIS, ANALIZĖ**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: dr. V. Kuokštis

Vilnius, 2016

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(parašas)

.....

(v., pavardė)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Magistro darbo recenzentas:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Vercinskas G. Veiksmų, lėmusių skirtingą fiskalinę konsolidaciją Vokietijoje ir Prancūzijoje 2010–2015 metais, analizė: Europos studijų specialybė, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas V. Kuokštis. – Vilnius., 2016. – 58 p.

Reikšminiai žodžiai: fiskalinė politika, Prancūzija, Vokietija, politinis verslo ciklas, partijų ideologijos, ekonominės politikos tradicijos, ordoliberalizmas, *dirigisme*¹ (liet. *valdyti*).

Šiame darbe nagrinėjama Vokietijos ir Prancūzijos fiskalinė politika 2010–2015 m. laikotarpiu. Kadangi vien ekonominiai skirtumai, esantys tarp valstybių, iki galo negali paaiškinti dalies vyriausybės sprendimų (ne)priėmimo priežasčių didžiausiose euro zonos ekonomikose, tyrime testuojamos politinio verslo ciklo, vyriausybės partinės ideologijos bei ilgalaikių ekonominės politikos tradicijų teorijų gebėjimas paaiškinti skirtingus politikų sprendimus aptariamose valstybėse. Analizėje bus remiamasi oficialių Europos Sąjungos institucijų pateikiamais statistiniais duomenimis, tarptautinių organizacijų ataskaitomis, anksčiau atliktų tyrimų pastebėjimais apie fiskalinę politiką Vokietijoje ir Prancūzijoje, biudžeto sandaros proceso analize, rinkiminius debatus šalyse bei valstybių teikiamomis Stabilumo programomis ir Nacionalinėmis reformų darbotvarkėmis. Atsižvelgiant į Prancūzijoje ir Vokietijoje vykusius politinius pokyčius aptariamam laikotarpiui, yra gvildenama politikų retorika bei priimti sprendimai tiek vykusiu rinkimų kontekste, tiek šalių vyriausybes sudarant skirtingų ideologijų partijoms. Tyrime analizuojami priimti teisės aktai, fiskalinės konsolidacijos, biudžeto išlaidų, struktūrinio deficito, infliacijos ir nedarbo lygių skirtumai prieš ir po rinkimų bei juos laimėjus skirtingų ideologijų partijoms. Analizėje taikomi metodai – lyginamasis ir proceso analizės – leidžia sekti sprendimų priėmimą didžiausiose euro zonos šalyse skirtingais metais, ir juos palyginti. Tyrimo rezultatai atskleidžia, kad daugiau ekspansinei, lyginant su Vokietija, fiskalinės politikos strategijai Prancūzijoje įtakos turėjo tiek vykę nacionaliniai rinkimai, tiek ir skirtingų ideologijų partijos, užėmusios valdančiuosius postus šalyje. Tuo tarpu Vokietijoje šių kintamųjų įtaka nepastebėta, o pagrindinį vaidmenį priimant taupymu

¹ *Dirigisme* – didelio masto valstybinis planavimas.

grįstus fiskalinės politikos sprendimus vaidino ilgai susiformavusi ordoliberalizmo ekonominė tradicija.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „*Veiksnių, lėmusių skirtingą fiskalinę konsolidaciją Vokietijoje ir Prancūzijoje 2010–2015 metais, analizė*“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Gytis Vercinskas

Turinys

Įvadas.....	1
1. Tyrimo metodologija ir novatoriškumas	7
2. Literatūros apžvalga	10
3. Teorinis pagrindas	13
Hipotezių tikrinimas	21
H1: Vokietijoje ir Prancūzijoje vykę rinkimai lėmė politikų priimtus fiskalinės politikos sprendimus.....	23
H2: Fiskalinės politikos sprendimai Vokietijoje ir Prancūzijoje priklausė nuo tuo laikotarpiu valdžioje buvusių partijų ideologinės krypties.....	26
H3: Fiskalinės politikos sprendimus 2010–2015 m. Prancūzijoje ir Vokietijoje lėmė nusistovėjusios valstybių ekonominės politikos tradicijos.....	37
Išvados	45
Literatūros sąrašas	47
Priedai	55

Ivadas

Praėjusio dešimtmečio pabaigoje Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau – JAV) prasidėjusios, o vėliau ir kitas Vakarų pasaulio valstybes apėmusios, ekonominės krizės priežastys, eiga bei pasekmės yra plačiai išnagrinėtos įvairių ekonominių paradigmu ir politinių doktrinų šalininkų. Ekonominė krizė, sukėlus sumaištį visame Vakarų pasaulyje, Europos Sąjungoje (toliau – ES) kilo trijose srityse – viešuosiuose finansuose, bankiniame sektoriuje bei valstybių negebėjime išlaikyti ekonominio konkurencingumo. Daugelyje Europos valstybių krizės laikotarpiu (nuo 2008 m.) vyriausybės skolos ūgtelėjo po keliolika ar net keliasdešimt procentų nuo šalyje sukuriama bendrojo vidaus produkto (toliau – BVP). Pavyzdžiui, 2011 m. penkiose ES šalyse vyriausybės skolos lygis jau buvo perkopęs 100 proc. BVP.² Aukštas vyriausybės išlaidų lygis ir didėjanti viešojo sektoriaus skola politikams kuo toliau, tuo labiau siaurino fiskalinę erdvę imtis platesnio masto reformų siekiant sugrąžinti viešuosius šalių finansus į tvarų lygį.

Didelių diskusijų kilo sprendžiant, ar verta mažinti vyriausybės išlaidas ir kokias išlaidų kategorijas efektyviausia mažinti. Baimintasi, kad fiskalinės konsolidacijos vykdymas ir skolos lygio grąžinimas iki tvaraus dar labiau padidins socialinę nelygybę probleminėse šalyse³. Krizės metu euro zonos valstybės pasidalino į dvi stovyklas – Pietų ir Šiaurės. Šiaurinės valstybės su krizės keliamais iššūkiais susidorėjo sparčiai, tuo tarpu Pietų Europos valstybės gavusios PIIGS (*angl. Portugal, Ireland, Italy, Greece, Spain*) epiteta⁴ su krizės pasekmėmis susiduria dar ir šiandien (išskyrus Airiją). Dalis euro zonos valstybių (daugiausia ES šiaurinės narės) sugebėjo pradėti vykdyti prisiemtus įsipareigojimus ir įgyvendino griežtesnę fiskalinę politiką bei prisiėmė struktūrines reformas, leidusias pakankamai sparčiai susidoroti su kylančiais ekonominiais sunkumais ir minimaliai padidino savo skolos rodiklius. Vis dėlto, tokiu sėkmingu krizės įveikimo scenarijumi gali pasigirti tik mažas skaičius vieningosios Europos Sąjungos valiutos valstybių. Didelė dalis valstybių (pietinės šalys ir dalis šiaurinių ES šalių), susidūrusios su fiskalinėmis, finansinėmis ar struktūrinėmis problemomis, ilgus metus negalėjo rasti sprendimų, kaip suvaldyti

² Eurostat duomenys,

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=teina225&language=en> >

[Žiūrėta 2016.03.30].

³ Jean-Jacques Hallaert ir Maximilien Queyranne, „*From Containment to Rationalization: Increasing Public Expenditure Efficiency in France*“, IMF Working Paper No. 16/7, 2016, 5.

⁴ Jules Evans, „*From BRICs to PIGS: what's in a name?*“ Global Dashboard, 2010.

<http://www.globaldashboard.org/2010/12/06/from-brics-to-pigs-whats-in-a-name/> [Žiūrėta 2016.03.23].

susidariusią padėtį. Užsitęsęs vangaus atsigavimo laikotarpiui dalis euro zonos šalių (Graikija, Ispanija, Portugalija, Prancūzija)⁵ dar ir 2015 m. finansinės krizės metu sustiprinto Stabilumo ir augimo pakto (toliau – SAP) biudžetų deficito nuostatų⁶. Skirtingos ekonomikos mokyklos jau kurį laiką diskutuoja, kokios priežastys lemia tokią skirtingą reakciją į ekonominį sunkmetį.

Praėjo šešeri metai nuo pirmųjų ES valstybių koordinuotų sprendimų, kaip užtikrinti kredito reitingų pasitikėjimą ir pirmųjų realių bandymų atkurti finansinį stabilumą periferinėse savo valstybėse. 2010 m. buvo sukurtas Europos Finansinio stabilumo mechanizmas (EFSM), sukurta Europos Finansinio stabilumo priemonė (EFSF), suteikta pirma euro zonos valstybių 110 mlrd. finansinė pagalba Graikijai, tų pačių metų lapkričio mėn. nuspręsta įkurti Europos stabilumo mechanizmą (ESM)⁷. Ekonominės krizės metu vyko daugybė ilgų derybinių raundų, kurių metu euro zonos valstybių lyderiai, bandydami priimti visiems tinkantį konsensuą, turėjo laviruoti, kad net ir sąlyginai nedidelę dalį bendrame visos euro zonos kontekste užimančioje šalyje kilę finansiniai sunkumai, dėl tampraus ekonominio susisaistymo, nepakenktų jų nacionaliniams interesams bei būtų išlaikomas priimamų sprendimų legitimumas savo rinkėjų akivaizdoje.⁸ ES sprendimų priėmėjai pristatė fiskalinės politikos reformas, kurios reiškė kur kas gilesnę ekonominę valstybių integraciją.⁹ Iki 2012 m. reformos Europos Sąjungos lygmeniu buvo priimamos pakankamai sparčiai, tačiau vėliau, pradėjus eizėti Vokietijos ir Prancūzijos tandemui¹⁰, tiek nacionalinio, tiek ES lygmens reformos ėmė strigti. Tarp valstybių lyderių kilo diskusijų dėl fiskalinės konsolidacijos lygio ir apskritai jos reikalingumo.

Abiejų valstybių ekonomikos yra didžiausios euro zonoje, be to, lyginant šalyje sukuriama BPV vienam gyventojui, jis taip pat panašus, valstybių skolų lygis prieš krizę taip pat iš esmės

⁵ Eurostat duomenys,

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=teina200&language=en>.
[Žiūrėta 2016.03.30].

⁶ ES priimtose reformose šiame darbe plačiau nagrinėjamos nebus, tačiau jos bus naudojamos kaip platesnio tarptautinio konteksto dalis, kuriuo šalys, pasirašiusios įvairius tarpvyriausybinius įsipareigojimus, teoriškai turėtų remtis priimdamos vienokius ar kitokius nacionalinės politikos sprendimus.

⁷ „Timeline: The Evolution of EU Economic Governance in Historical Context.“ European Commission.
http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/timeline/index_en.htm. [Žiūrėta 2016.03.30].

⁸ Peter A. Hall, „Varieties of Capitalism and the Euro Crisis“ West European Politics, 37(6), 2014, 1223-1243.

⁹ Tobias Kunstein ir Wolfgang Wessels, „The New Governance of the Economic and Monetary Union: Adapted Institutions and Innovative Instruments“, Istituto Affari Internazionali working paper 13/02, 3–5.

¹⁰ Amandine Crespy ir Vivien Schmidt „The clash of Titans: France, Germany and the discursive double game of EMU reform“, Journal of European Public Policy, 21:8, 2014, 1085-1101.

nesiskyrė (žr. Lentelė nr. 1). Nereikėtų pamiršti ir to, kad Prancūzija ir Vokietija buvo ES įkūrėjos ir vis dar vaidina panašų vaidmenį formuojant visos sąjungos darbotvarę, o iki krizės joms abiem buvo suteikti itin aukšti kreditavimo reitingai (pvz., abiejų šalių Fitch reitingas AAA)¹¹. Šios šalys pastaruosius du dešimtmečius vykdė politikos liberalizavimo reformas nacionaliniu lygiu, tiek Prancūzija, tiek Vokietija į krizę nuo 2007 m. atsakė neokeinsistinė politika – ekonomikos stimuliavimu, vis dėlto, vėliau krizės suvaldymo instrumentai tarp šių valstybių išsiskyrė.

Įprasta manyti, kad euro zonos valstybės nesilaikyti ES teisės aktuose numatytų taisyklių verčia vangus ekonomikos atsigavimas vieningosios Europos Sąjungos valiutos erdvėje. Vis dėlto, ekonominiai didžiųjų euro zonos valstybių – Vokietijos ir Prancūzijos – duomenys BVP nuosmukio metu buvo panašūs, o tuo metu priimtos fiskalinės konsolidacijos priemonės, bandant sumažinti fiskalinį spaudimą tenkantį viešiesiems finansams, bei BVP lygio atsigavimas skyrėsi.¹² Tyrimė žiūrėma į struktūrinio biudžeto deficito pokyčius, o ne į nominalų deficito pasikeitimą, kadangi struktūrinis deficitas ir jo pokytis atspindi vyriausybės vykdomų veiksmų dydį jau eliminavus ekonomikos svyravimus. Kalbant skaičiais, Vokietijos ekonomika 2009 m. susitraukė net 5,6 proc. BVP ir šis ekonomikos nuosmukis buvo kur kas didesnis negu Prancūzijoje, kurioje recesija siekė 2,9 proc. BVP.¹³ Tačiau vėliau biudžeto deficitų kreivių trajektorijos didžiausiose euro zonos valstybėse išsiskyrė – Vokietijoje vykdytos viešųjų finansų reformos turėjo didesnę pasisekimą. Vokietija savo struktūrinį deficitą, 2010 m. pasiekusį 3,3 proc., ėmė taisyti 2011 m. jį sumažindama 1,9 p. p., o 2012 m. – 1,4 p. p. Prancūzijoje situacija buvo kiek kitokia. Prancūzijos vyriausybės sprendimai neatnešė tokios pat grąžos kaip Vokietijos vyriausybės vykdyta politika. Prancūzija struktūrinį deficitą, 2010 m. siekusį 6 proc., 2011 m. sumažino per 1,1 p. p., o prasidėjus rinkiminei kampanijai tiek į prezidento postą, tiek į Nacionalinę asamblėją, 2012 m. struktūrinis deficitas buvo sumažintas tik per 0,6 p. p. Tuo tarpu Prancūzija, 2012 m. turėjusi 4,2 proc. BVP struktūrinį deficitą, pasibaigus rinkiminiam ciklui šalyje, t. y. 2013 m., jį sumažino ~1,1 p. p. iki 3,1 proc. BVP, o vėlesniais metais fiskalinę konsolidaciją vėl ėmė švelninti. 2015 m. struktūrinis deficitas vis dar siekė 2,7 proc. BVP. Kalbant apie valstybės skolą, Prancūzijoje ji siekė 85,2 proc. BVP bei iki 2014 m. pabaigos padidėjo daugiau kaip 10 p. p. iki 95,6 proc. BVP. Atitinkamai Vokietijoje 2011 m.

¹¹Trading economies duomenys:

<http://www.tradingeconomics.com/france/rating> ir <http://www.tradingeconomics.com/germany/rating> [Žiūrėta 2016.03.20].

¹² Hall, 1226.

¹³ Eurostat duomenys,

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=tec00115&language=en>,

[Žiūrėta 2016.03.30].

škola sudarė 78,4 proc. BVP, o 2014 m. ji buvo mažesnė 3,5 proc. ir siekė 74,9 proc. BVP¹⁴ Akivaizdu, jog šalis skirtingai sureagavo į ekonominę krizę ir ėmėsi skirtingų politikos priemonių, kad sušvelnintų galimą recesiją šalyse.

Iki galo lieka neaišku, kas lėmė, jog krizės pradžioje vieningai formavusių europinę darbotvarkę ir koordinavusių savo fiskalinės politikos veiksmus valstybių nuomonės į viešųjų finansų valdymą išsiskyrė. Tyrime nagrinėjamos trys hipotezės bandant patikrinti skirtingas teorines prieigas, aiškinančias vyriausybių veiksmus fiskalinėje politikoje. Pirmoji hipotezė, kuri tikrinama, remiasi idėja, kad skirtingus fiskalinės konsolidacijos lygius lėmė politinis rinkimų ciklas tiriamose šalyse, atsižvelgiant į tai, kad nuo 2011 m. analizuojamose valstybėse vyko eilė skirtingo lygio (Vokietijoje Bundestag'o, žemių, Prancūzijoje Nacionalinės asamblėjos, prezidento, vietos savivaldos bei regionų) rinkimų. Antroji keliami hipotezė teigia tai, kad fiskalinės politikos sprendimus lemia valdančiųjų politinių partijų ideologinė kryptis tam tikroje šalyje – įprasta manyti, kad dešinėsios partijos, lyginant su kairiosiomis, imasi ryžtingesnių sprendimų tiek griežtinant viešųjų finansų išlaidas, tiek didinant mokestinę naštą. Galiausiai, trečioji hipotezė – tokia priešprieša tarp valstybių požiūrių galimai kyla dėl skirtingomis ekonominėmis tradicijomis grįstų ekonominių modelių. Prancūzijos, savo ekonomiką ilgus dešimtmečius grindusios *dirigisme* tradicija, vyriausybė pokriziniu laikotarpiu vėl pradėjo vykdyti ekonomines politikos intervencijas, tuo tarpu kalbant apie didžiausią euro zonos ekonomiką – Vokietiją, joje dar nuo XX a. V deš. laikomasi ordoliberalistinės ekonomikos doktrinos.

Tyrimo tikslas, uždaviniai ir keliami klausimai:

Tyrimo tikslas:

Nustatyti, kas lėmė 2010 – 2015 m. laikotarpiu priimtus fiskalinės politikos sprendimus Prancūzijoje ir Vokietijoje.

Uždaviniai:

- Išanalizuoti, ar vykę rinkimai Vokietijoje ir Prancūzijoje darė įtaką priimtiems fiskaliniams sprendimams.
- Išnagrinėti, ar skirtingų ideologijų partijos, būdamos valdančiuosiuose valstybių sluoksniuose, priėmė jų ideologiją atitinkančius viešųjų finansų sprendimus.

¹⁴ Eurostat duomenys,

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsgo10&plugin=1>,

[Žiūrėta 2016.03.30].

- Išskirti pagrindinius vokiškojo ordoliberalizmo ir prancūziškosios *dirigisme* teorijų kriterijus, paaiškinančius valstybės (vyriausybės) santykį su joje veikiančiu ekonomikos modeliu.

Tyrime keliamas pagrindinis klausimas:

Kas lėmė, kad dvi didžiausios euro zonos valstybės – Vokietija ir Prancūzija – vykdė skirtingą fiskalinę konsolidaciją 2010 – 2015 m.?

Šalutiniai tyrimo klausimai:

Kokia ekonominė padėtis buvo Prancūzijoje ir Vokietijoje 2011 m. – 2015 m. laikotarpiu?

Kokių veiksmų ėmėsi Prancūzijos ir Vokietijos politikai nacionaliniu lygmeniu, kad užtikrintų fiskalinės politikos tvarumą?

Darbo teorinis modelis, hipotezės ir kintamieji:

Tyrimo teorinis modelis:

Tyrimo naudojami trys aiškinimai, tiriantys skirtingų veiksnių (politinio verslo ciklo, vyriausybės partinės ideologijos bei ilgalaikių ekonominių tradicijų) galimą įtaką vyriausybių priimamiems fiskalinės politikos sprendimams.

Hipotezės:

H1: Vokietijoje ir Prancūzijoje vykę rinkimai lėmė skirtingus politikų priimtus fiskalinės politikos sprendimus.

H2: Fiskalinės politikos sprendimai Vokietijoje ir Prancūzijoje priklausė nuo tuo laikotarpiu valdžioje buvusių partijų ideologinės krypties.

H3: Fiskalinės politikos sprendimus 2010–2015 m. Prancūzijoje ir Vokietijoje lėmė nusistovėjęsios valstybių ekonominės politikos tradicijos.

Kintamieji:

Šiame tyrime **nepriklausomi kintamieji** yra skirtingo pobūdžio rinkimai Prancūzijoje ir Vokietijoje, dešinės–kairės partijų (ne)priklausymas vyriausybei bei skirtingos politinės ekonomijos tradicijos. **Priklausomas kintamasis** – fiskalinės politikos procikliškumas (mokesčių didinimas ar (ir) biudžeto išlaidų mažinimas recesijos metu) / anticikliškumas (mokesčių mažinimas ar (ir) išlaidų didinimas recesiniu laikotarpiu).

Pagrindinė literatūra, nagrinėjanti vykusią pasaulinę finansų krizę Europos kontekste, dažniausiai apsiriboja priežasčių, lėmusių ekonominį sunkmetį skirtingose Europos Sąjungos šalyse, nagrinėjimu. Ispanijos, Airijos, Graikijos ir kitų pietinių valstybių finansiniai sunkumai yra plačiai išnagrinėti tiek tarptautinių santykių specialistų, kurie nagrinėja galių delegavimą iš nacionalinio lygmens į Europos Sąjungos lygmenį, tiek mokslininkų, nagrinėjančių tarptautinę ekonomiką bei

ieškančių pagrindinių vis dar tebesitęsiančios stagnacijos priežasčių ir bandančių surasti tinkamą ekonomikos valdyseną tam, kad ateityje būtų išvengta tokių situacijų.¹⁵ Dėl šios priežasties, galime rasti straipsnių bei atliktų tyrimų, kurie tiek praktiškai, tiek teoriškai vertina ES ekonominių nuosmukį ir lygina jį su kitomis didžiosiomis pasaulio ekonomikomis.¹⁶

Gilinantis į recesijos labiausiai apimtų valstybių ekonominę padėtį, didžiosios euro zonos narės buvo nagrinėjamos tik fragmentiškai. Didžioji literatūros dalis koncentruojasi į bendrą ES taisyklių kūrimą ir jų veikimo principus, kartu mažiau dėmesio skiriant nacionaliniu lygiu priimtiems sprendimams ir motyvams, kurie lėmė tų sprendimų priėmimą. Atsižvelgiant į tai, tyrime yra testuojamos kelios teorinės priegigos, bandančios paaiškinti, didžiųjų euro zonos valstybių – Prancūzijos ir Vokietijos – sprendimų fiskalinėje politikoje priėmimo motyvus.

Tyrimas susideda iš penkių dalių, kurios yra reikalingos norint atsakyti į tyrimo metu išsikeltą pagrindinį klausimą. **Pirmojoje** darbo dalyje apžvelgti tyrime pasirinkti metodai bei pagrindžiamas jų tinkamumas tiriant skirtingas politinės ekonomijos apraiškas Vokietijoje ir Prancūzijoje. **Antrojoje** darbo dalyje apžvelgiama literatūra, kuri nagrinėja fiskalinę konsolidaciją euro krizės laikotarpiu bei kokiomis teorijomis yra bandomas aiškinti pasirinktas skirtingas fiskalinės politikos strategijas. **Trečiojoje** tyrimo dalyje pristatomos skirtingos teorijos, aiškinančios galimą skirtingų nepriklausomų kintamųjų įtaką priimtiems sprendimams fiskalinėje srityje. **Ketvirtojoje** dalyje, nagrinėjant surinktą empirinę medžiagą, bus testuojamos pasirinktos teorinės priegigos 2010 – 2015 m. laikotarpiu. **Penktojoje** dalyje pateikiami apibendrinti tyrimo rezultatai bei rekomendacijos ateities tyrimams.

Ši analizė leis geriau suprasti, kas turėjo didžiausią įtaką vykdant nacionalinių biudžetų politikos įgyvendinimą. Tyrimas, manoma, atskleis tai, kad nacionaliniu lygmeniu valstybių fiskalinės politikos sprendimai galėjo būti nulemti ilgalaikėje perspektyvoje susiformavusių ekonominių tradicijų įtakos.

¹⁵ Thomas Mayer, „*Europe's Unfinished Currency: The Political Economics of the Euro*“, Anthem press, 2012; M. W. Bauer, S. Becker, „*Implementing an Ever Stricter Union: The Role of the European Commission in the EU's Response to the Financial and Economic Crisis*“, 2013, Costas Lapavitsas, „*Crisis in the Eurozone*“ Verso, 2012; Heiner Flassbeck ir Costas Lapavitsas „*Against the Troika: Crisis and Austerity in the Eurozone*“, 2015 ir kt.

¹⁶ Jens Nordvig, „*The Fall of the Euro: Reinventing the Eurozone and the Future of Global Investing*“, McGraw Hill, 2013.

1. Tyrimo metodologija ir novatoriškumas

Kaip jau minėta tyrimo įvade, analizuojant veiksmus, turėjusius įtakos Prancūzijoje ir Vokietijoje priimtiems sprendimams fiskalinės politikos srityje, naudojami du tyrimo metodai – lyginamoji ir proceso analizė.

Proceso analizė yra naudojama tada, kai tyrėjas turi informacijos apie šalyje vykusius politinius, ekonominius ir kt. procesus ir nori ištirti tam tikro reiškinio (paradokso) atsiradimą politinėje darbotvarkėje. Norint nustatyti įvykių priežastingumą, pirmiausia reikia atrasti ryšį tarp priklausomo ir nepriklausomo kintamojo, o vėliau parodyti, kodėl tas ryšys egzistuoja.¹⁷ Tokiu atveju tyrėjas, remdamasis kontekstu bei retrospektyviai žvelgdamas į priimtus sprendimus, aprašo loginę priežastinių įvykių seką ir daro išvadas apie tam tikrų nepriklausomų kintamųjų įtaką svarbiausiais valstybei laikotarpiais. Norint atsekti, kaip formuojasi politinės darbotvarkės sprendimai, tyrinėtojai turi tirti skirtingų veiksnių poveikį ilguoju laikotarpiu. Taikant šį metodą konstruojamos hipotezės, kylančios iš tam tikros teorinės priegigos, ir tyrimo metu pastarosios tikrinamos, įvertinant jų aiškinamąją galią pagal turimus empirinius duomenis¹⁸. Proceso analizės metodui naudojamų duomenų surinkimas reiškia „juodosios dėžės atidarymą“ – sprendimų priėmimo stebėjimą bei tiek ankstesnės, tiek dabartinės darbotvarkės sudarymą pasirenkant, kokius klausimus į pastarąją įtraukti. Šis metodas pasižymi dalyvių motyvų ir jų gebėjimo įvertinti situaciją atkūrimu. Politikai dalyvaudami politiniuose procesuose mokosi iš kitų politikų daromų klaidų, kurios vėliau nulemia besimokančiųjų dabartinių politinių veikėjų veiksmus. Politikai gali atsakyti į iškilusias krizes atsižvelgdami į tai, kokią ekonominę mintį jie atstovauja.¹⁹ Dažnai valstybėje vyraujanti politinė jėga nesugeba susidoroti su atsirandančia ekonomine anomalija ir tas lemia, kad pradėdama ieškoti jai alternatyvų kol galop ji yra pakeičiama kita politine mintimi.²⁰ Kaip jau minėta, norint suprasti esamuoju laiku (T) (ne)priimamus sprendimus, reikia žvelgti į valstybėje anksčiau (T-1) vyravusią politinę (ideologinę) mintį, priimtus politikų sprendimus, šalies ekonominį išsivystymą ir kt. Politikų sugebėjimas keisti politinę darbotvarkę iš esmės yra pagrindinis įrodymas,

¹⁷ Sheri Berman, „*The Social Democratic Moment: Ideas and Politics in the Making of Interwar Europe*“, Harvard University Press, 1998, 18.

¹⁸ Andrew Bennett, „*Process Tracing: a Bayesian Perspective*“, in: J. M. Box-Steffensmeier, H. E. Brady, D. Collier (ed.), *Oxford Handbook of Political Methodology 1*, Oxford: Oxford University Press, 2008, 704.

¹⁹ Peter A. Hall, „*Policy Paradigms, Social Learning, and the State The Case of Economic Policy making in Britain*“, *Comparative Politics*, 25:3, 1993, 275–296, 277.

²⁰ Ten pat, 280.

kad pastarieji reaguoja į istorinį kontekstą, mokosi iš anksčiau valdžioje buvusių politikų padarytų klaidų bei naudojami institucine atmintimi. Tai leidžia teigti, jog norint atrasti politikų priimamų sprendimų motyvus duotuoju laikotarpiu, reikia turėti apžvelgus ilgalaikį politinį ir ekonominį kontekstą.

Priklausomai nuo tyrėjo atliekamo tyrimo tikslo, anot D. Beacho ir R. Pederseno analizės „*Process-Tracing Methods, Foundations and Guidelines*“, galima taikyti tris proceso sekimo metodo variantus: teorijos tikrinimo (angl. theory-testing), teorijos kūrimo (angl. theory-building), arba pasekmės aiškinimo (angl. explaining outcome)²¹. Šiame darbe naudojamas teorijos tikrinimo proceso sekimo variantas, nes tyrime siekiama empiriškai patikrinti trijų teorinių prieigų suformuluotas prielaidas apie skirtingų politinių ar socialinių veiksnių įtaką vyriausybės priimtams fiskalinės politikos sprendimams.

Šiame darbe siekiama paaiškinti, kas lėmė, kad didžiausiose euro zonos šalyse: Vokietijoje ir Prancūzijoje, skyrėsi fiskalinio konsolidavimo masto strategijos. Tam tikslui naudojamas lyginamasis metodas. Naudojant **lyginamąjį metodą** pasirenkami keli stebėjimo atvejai, kurių viename tam tikras reiškinys (procesas) vyksta, o kitame – ne, nepaisant identiškų ar labai panašių aplinkos sąlygų. Žinoma, kadangi rasti dvi idealiai panašias valstybes įmanoma tik teoriniame modelyje, praktikoje, geriausiu atveju, išsirenkami du ar daugiau kuo panašesni stebėjimo atvejai ir bandoma juos palyginti.²² Šis metodas ieško mokslinių paaiškinimų, empirinių ryšių tarp kintamųjų dviejuose atvejuose.²³ Konkrečiai taikomas, kaip John Stuart Millis apibūdino, skirtumų arba kitaip – panašiausių atvejų metodas. Vadovaujantis šiuo metodu lyginami du panašių išorės sąlygų veikiami atvejai, kurių viename tam tikras reiškinys vyksta, o kitame – ne. Tokiu atveju tyrime ieškoma, kurie veiksniai galėjo lemti tokį proceso skirtumą.²⁴ Šis metodas pasirinktas, nes tinka aiškinti valstybių skirtumams, apima mažą atvejų (du atvejai) ir didelį kintamųjų skaičių.

Taigi, galima teigti, kad šis metodas yra tinkamas fiskalinės konsolidacijos lygio pasirinkimui Vokietijoje ir Prancūzijoje aiškinti. Kaip du atvejai pasirenkamos dvi valstybės: Vokietija yra pirmasis atvejis, kuriame vyksta analizuojamas reiškinys – didesne konsolidacija pasižyminti fiskalinė politika. Antrasis atvejis yra Prancūzija, kurioje buvo bandoma derinti fiskalinį

²¹ D. Beach, R. B. Pedersen, „*Process-Tracing Methods, Foundations and Guidelines*“, USA: University of Michigan Press, 2013, 27–30.

²² S. Berman, 35.

²³ Arend Lijphart, „*Comparative politics and the comparative method*“. Kn. Lijphart, Arend. *Thinking about Democracy: Power Sharing and Majority Rule in Theory and Practice*. London: Routledge, 2008, 246-255.

²⁴ Ten pat, 251-252.

stimuliuojamą su biudžeto deficito mažinimo politika. Nepaisant to, kad naudojant nedidelio skaičiaus atvejų analizę negalima daryti apibendrinančių išvadų apie nestebimus objektus, tačiau naudojant šį metodą galima giliau išnagrinėti didesnę skaičių nepriklausomų kintamųjų ir jų įtaką tam tikro reiškinio (ne)vykimui konkrečiose šalyse.

Šie du tyrimo metodai leis patikrinti, kurios teorinės prielaidos siūlomi nepriklausomi kintamieji darė didžiausią įtaką priimant sprendimus kiekvienoje iš tiriamų valstybių.

Atsižvelgus į tai, kad įtaką priimamiems politiniams sprendimams gali daryti daugybė faktorių, nepriklausomi kintamieji kruopščiai atrinkti iš skaitytos literatūros, aptariančios galimą tam tikrų nepriklausomų kintamųjų poveikį vyriausybės sprendimams fiskalinės politikos srityje. Tyrime taip pat įvertinta ir tai, jog skirtingi faktoriai daro įtaką priklausomai nuo istorinio laikotarpio ar valstybės, kuriose tam tikras procesas (ne)vyksta. Prancūzija ir Vokietija buvo pasirinktos neatsitiktinai – abi valstybės yra tiek Europos Sąjungos įkūrėjos, tiek euro zonos pradininkės, Vokietijos, tiek Prancūzijos ekonominis išsivystymo lygis, skaičiuojant gyventojui tenkantį BVP lygį, yra panašus, be to, krizės laikotarpiu abiejų valstybių BVP nuosmukis taip pat buvo panašus.

Lentelė nr. 1

Pagrindiniai ekonominiai Vokietijos ir Prancūzijos duomenys 2004-2009 m.							
Rodiklis	Valstybė	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Nedarbo lygis	Vokietija	10,4	11,2	10,1	8,5	7,4	7,6
	Prancūzija	8,9	8,9	8,8	8,0	7,4	9,1
BVP vienam gyventojui (Eur)	Vokietija	29 600	29 800	31 000	32 100	32 500	30 800
	Prancūzija	30 200	30 500	31 000	31 500	31 400	30 300
Valdžios sektoriaus skola	Vokietija	64,7	66,9	66,3	63,5	64,9	72,4
	Prancūzija	65,7	67,2	64,4	64,4	68,1	79,0
BVP augimas	Vokietija	1,2	0,7	3,7	3,3	1,1	-5,6
	Prancūzija	2,8	1,6	2,4	2,4	0,2	-2,9

Šaltinis: Eurostat

Tyrimo pradžioje pristatomos skirtingos teorinės prielaidos ir jų bandymai paaiškinti, kokią įtaką tam tikram procesui turi išskirtas teorijos nepriklausomas kintamasis. Šiame darbe remiamasi trimis teorijomis, aiškinančiomis:

a) politinio verslo ciklo įtaką fiskalinei valstybių politikai – anksčiau atlikti tyrimai įrodė, kad vyriausybės yra linkusios daugiau išlaidauti prasidedant rinkiminei kovai, t. y., biudžeto išlaidos išauga likus vieneriems metams iki rinkimų, kitaip tariant priimant rinkiminių metų biudžetą;

b) politinių partijų, esančių valdžioje tam tikru metu, įtaką – dešinėsios ideologijos partijos lengviau priima griežtesnes fiskalines taisykles ir jų laikosi, lyginant su kairiosiomis, kurių rinkėjai yra jautresni valstybės biudžeto išlaidų mažinimui;

c) tam tikrų ilgalaikių idėjų (ekonominių tradicijų) įtaką politikų apsisprendimui, kokios fiskalinės konsolidacijos reikia imtis sprendžiant ekonominį sunkmetį – ilgainiui susiformavęs tam tikras įvairių kintamųjų junginys dažnai valstybių sprendimus lemia nepriklausomai nei nuo vyriausybėje esančių partijų ideologijos, nei nuo rinkimų ciklo ar kitų aplinkybių, nes nepaisant skirtingų pažiūrų tarp partijų yra priimamas konsensusas, kokio kurso turi laikytis valstybė.

Tyrimo metu gilinamasi į jau anksčiau atliktas analizes, ekonominius paskutinių metų duomenis, nagrinėjamos Prancūzijos ir Vokietijos pagrindinių partijų programos, analizuojamos valstybių pateiktos Stabilumo programos ir Nacionalinės reformų darbotvarkės, tarptautinių institucijų – Tarptautinio valiutos fondo (toliau – TVF), Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EBPO) vertinimai. Taip pat bus žvelgiama į rinkiminį ciklą Prancūzijoje ir Vokietijoje bei galimą jo įtaką, taip pat bus žvelgiama į ilgalaikę ekonominės politikos tradiciją šiose šalyse ir kaip su panašiais sunkumais buvo bandoma kovoti praeityje.

2. Literatūros apžvalga

Fiskalinę konsolidaciją ekonominės recesijos metu nagrinėjanti literatūra²⁵ teigia, kad šiuo laikotarpiu svarbiausia politikų užduotis – sugebėjimas įtikinti rinkėjus, kad jų vykdoma taupymo arba ekspanscinė politika ilgalaikėje perspektyvoje valstybei atneš naudą. Tuo tarpu vieningo konsensuso tarp tyrėjų, nagrinėjančių fiskalinius valstybių duomenis, kas lemia vienokius ar kitokius politikų sprendimus – nėra.

Tyrimai, nagrinėjantys vieningosios ES valiutos narių biudžetų formavimo procesus kriziniu laikotarpiu, žvelgia tiek į valstybių vidaus politiką ir iš ten kylantį šalių sugebėjimą vykdyti fiskalinę konsolidaciją, tiek į šių šalių požiūrį į SAP numatytas taisykles. Naująsias ES nares iš Vidurio ir Rytų Europos analizuojantys M. Hallerberg ir L. S. Yläoutinen²⁶ nustatė, kad šių valstybių pagrindiniai motyvai vykdyti griežtą viešųjų finansų kontrolę buvo pastarųjų įsipareigojimais tarptautiniams skolintojams arba siekis tapti euro zonos nariais. Tuo tarpu literatūroje nagrinėjančioje fiskalinę politiką visų ES valstybių mastu, išskiriama keletas tam tikrų sprendimo priėmimo priežasčių. Pradedant ES politinės valios trūkumu nubausti valstybes nares už bendrų taisyklių nesilaikymą, kuri

²⁵ Alberto Alesina et al, „*The Electoral Consequences of Large Fiscal Adjustments*“ Boston, MA: Harvard University, 2010.

²⁶ Mark Hallerberg ir Laura S. Yläoutinen, „*Political Power, Fiscal Institutions and Budgetary Outcomes in Central and Eastern Europe*“, *Journal of Public Policy* 30 (Special Issue 01), 2010, 45–62.

plačiau išnaginėjo M. Heipertz ir A. Verdun²⁷. D. Varela ir J. Prado-Dominguez²⁸ teigia, kad didžiosios ES valstybės naudojasi savo turimu pranašumu daryti įtaką formuojant ES priimamus sprendimus ar taisykles sau naudinga linkme. Vis dėlto, šios prielaidos iki galo nepaaiškina, kodėl dvi didžiausios euro zonos ekonomikos – Vokietija ir Prancūzija – turinčios panašų sprendžiamąjį balsą formuojant ES darbotvarkę, turi skirtingą požiūrį į nacionalinių biudžetų formavimą.

Kitokį aiškinimą savo tyrime pateikia M. A. Hansen²⁹. Mokslininkas teigia, jog šalių gebėjimas vykdyti atsakingą fiskalinę politiką priklauso nuo objektyvių priežasčių – valstybės ekonominės padėties bei kitų šalių su kuriomis su kuriomis tiriamoji valstybė turi tamprius ekonominius santykius. Panašią mintį išsako ir daugiau analitikų – R. Beetsma, M. Giuliadori³⁰, De Haan³¹, D. Lodge kartu su Rodriguz-Vives³², kurie teigia, kad fiskalinės politikos priemonės ir gebėjimas nepažeisti ES teisės aktų priklauso nuo to, kurioje ekonominio verslo ciklo fazėje yra valstybė. Šiai minčiai pritaria ir Blanchard kartu su Cottarelli³³, kurie teigia, kad valstybių gebėjimas priimti fiskalinę politiką stabilizuojančius sprendimus priklauso nuo jos išiskolinimo lygio – kuo skolos lygis didesnis šalyje, tuo jai sunkiau taupyti, nes didesnė biudžeto lėšų suma yra skiriama palūkanoms mokėti, taip pat kredito reitingų agentūros blogina valstybės skolinimosi perspektyvas ir skolintis rinkose ima darytis vis brangiau. Finansų rinkose juntama abejonė, nes nežinoma, ar valstybė galės grąžinti skolas.

Vis dėlto, šios teorijos taip pat nėra visiškai tinkamos nagrinėti, kas lėmė fiskalinės konsolidacijos skirtumus Vokietijoje ir Prancūzijoje nuo 2010 m., nes Vokietijos recesija 2009 m. buvo

²⁷ Heipertz M. and Verdun A., *“Ruling Europe: The Politics of the Stability and Growth Pact.”*

Cambridge, England: Cambridge University Press, 2010.

²⁸ Varela D. and Prado-Dominguez J., *“Negotiating the Lisbon Treaty: Redistribution, Efficiency, and Power Indices.”* The Czech Economic Review 6, 2010, 107–124.

²⁹ Michael A. Hansen, *„Explaining deviations from the Stability and Growth Pact: power, ideology, economic need or diffusion?”*, Journal of Public Policy, 35:03, 2015, 477-504.

³⁰ Beetsma R. and Giuliadori M. (2010) The Macroeconomic Costs and Benefits of the EMU and Other Monetary Unions: An Overview of Recent Research. Journal of Economic Literature 48:3, 603–641.

³¹ de Haan J., Berger H. and Jansen D. J., *„Why has the Stability and Growth Pact Failed?”* International Finance 7:2, 2004, 235–260.

³² Lodge D. and Rodriguez-Vives M., *„How Long can Austerity Persist? The Factors that Sustain Fiscal Consolidations”* European Journal of Government and Economics 2:1, 2013, 5–24.

³³ Olivier Blanchard ir Carlo Cottarelli *„Ten Commandments for Fiscal Adjustment in Advanced Economies”*, iMFdirect, 2010, <https://blog-imfdirect.imf.org/2010/06/24/ten-commandments-for-fiscal-adjustment-in-advanced-economies/>, [Žiūrėta 2016.04.20].

kone dvigubai gilesnė, tačiau viešųjų finansų būklę šaliai pavyko stabilizuoti kur kas greičiau ir efektyviau.

Aukščiau paminėtiems tyrimams oponuoja K. Armingeon³⁴, kuris, tirdamas valstybių atsaką į ekonominę krizę 2008–2009 metais, pastebi, jog, nepaisant ekonominių valstybės rodiklių – BVP tenkančio vienam gyventojui, biudžeto skolos ar deficito bei nedarbo lygio šalyje, pagrindinis kintamasis nuo kurio iš esmės priklauso valstybių fiskalinė konsolidacija – veto žeidėjų, t. y. partijų skaičiaus vyriausybėje. Skirtingų veiksnių įtaką fiskalinės politikos sprendimams krizės laikotarpiu nagrinėję S. Dellepiane ir N. Hardiman³⁵ taip pat priėjo išvados, jog vienpartinė vyriausybė yra labiau linkusi vykdyti fiskalinę konsolidaciją.

Dar vieną alternatyvų skirtingų fiskalinės politikos sprendimų pasirinkimo aiškinimą pateikia S. Varney ir A. Bosco³⁶, kurie nagrinėja reformas prisiėmusių vyriausybių Italijoje ir Graikijoje pasikeitimą krizės laikotarpiu. Pastarieji autoriai teigia, kad fiskalinė konsolidacija ES narių, kuriose vyrauja stiprus partinis susiskaldymas (stipri opozicija valdančiajai partijai ar valdančiajai koalicijai), vyriausybės gali nesiimti fiskalinės konsolidacijos sprendimų bijodamos būti neperrinktos. Apie tokią situaciją visų euro zonos valstybių kontekste kalba ir B. Laffan³⁷, kuri teigia, kad vyriausybių pakeitimo efektas įvyko daugelyje euro zonos valstybių. Fiskalinė konsolidacija, anot Kevin H. O'Rourke³⁸, gali priklausyti ir nuo kraštutinių partijų skaičiaus bei populiarumo tam tikrose šalyse. Vyriausybė imasi tam tikrų sprendimų atsižvelgdama į tai, kokios retorikos laikosi partinio spektro kraštuose esančios partijos ir kaip jos sugeba mobilizuoti elektoratą atsisukti prieš taupymą vykdančius politikus.

Apibendrinant, galima teigti, kad fiskalinė valstybių politika yra pakankamai plačiai išnagrinėta. Tačiau tyrimų, analizuojančių paskutinių metų fiskalinius sprendimus Prancūzijoje ir Vokietijoje kiek stinga, todėl šiame tyrime bandoma taikyti literatūroje pastaraisiais metais kiek rečiau

³⁴ Klaus Armingeon „*The Politics of Fiscal Responses to the Crisis of 2008–2009*“, *Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions*, 25:4, 2012, 543–565.

³⁵ Dellepiane S and Hardiman N., „*Governing the Irish Economy: A Triple Crisis*“, Manchester: Manchester University Press, 2012, 83–109.

³⁶ Susannah Verney ir Anna Bosco, „*Protest Elections and Challenger Parties: Italy and Greece in the Economic Crisis*“, Routledge: London and New York, 2014.

³⁷ B. Laffan, „*Testing Times: The Growing Primacy of Responsibility in the Euro Area*“, *West European Politics* 37:2, 2014, 270–287.

³⁸ Kevin H. O'Rourke, „*A Tale of Two Trilemmas*“, Institute for International Integration Studies, Discussion Paper No.364, 2011.

naudojamas teorijas ir žvelgti į jų gebėjimą paaiškinti procesus vykusius didžiausiose euro zonos valstybėse.

3. Teorinis pagrindas

3. 1. Politinis verslo ciklas

Politinio verslo ciklo tyrinėjimo pradininku galima laikyti W. Nordhaus, kuris 1975 m. pristatė savo idėjas apie ryšį tarp valstybės ekonominio vystymosi ir demokratinių rinkimų metu šalyse vykstančios valdžios kaitos. Savo atradimus jis plačiai išnagrinėjo straipsnyje „*The Political Business Cycle*“³⁹, kuriame, pasitelkiant įvairias praktines aplinkybes, išdėstyta teorijos tikrinimas. Autorius pasirinko skirtingas valstybes ir apžvelgė jų ekonominę bei politinę situaciją skirtingais istoriniais laikotarpiais. Šis tekstas tapo akstinu dideliame skaičiui politikos mokslų tyrinėtojų⁴⁰, kurie bandė patvirtinti arba paneigti W. Nordhaus išsikeltus teiginius dėl rinkiminio ciklo įtakos politikų priimamiems sprendimams šalies fiskalinėje politikoje, be to, vyko akademinis disputas, kokį poveikį valstybės ekonominiam išsivystymui sukelia toks politikų gebėjimas pasinaudoti rinkėjų politine trumparegyste. Demokratijos principais grindžiamose valstybėse politikai yra linkę pasinaudoti rinkėjų politine trumparegyste ir naudoja savo kompetencijoje esančius makroekonominis instrumentus, kuriais bando palenkti rinkėjus į savo pusę artimiausių rinkimų metu. Politikai gali naudoti ekspansinę fiskalinę politiką, pavyzdžiui, mokesčių sumažinimą, biudžeto išlaidų didinimą, kuri turėtų tapti paskatinimu šalies viduje veikiančioms ekonomikos subjektams efektyviai vykdyti ar net plėsti veiklą ir taip daryti teigiamą įtaką socialinės atskirties ir nedarbo lygio mažėjimui⁴¹. Remiantis W. Nordhaus išplėtotą politinio verslo teorija, iš dalies galima paaiškinti šalies ekonomikos svyravimus – dirbtinai sukelta paklausa šalyje per stimuliacines priemones sukuria infliacinę aplinką, galop virstančią recesiniu laikotarpiu, kurio metu ekonomika gali smukti didesniu mastu negu ji augo ekonominės plėtros laikotarpiu. Tokie trumparegiški

³⁹ William D. Nordhaus, „*The Political Business Cycle*“, *The Review of Economic Studies* Vol. 42, No. 2, Oxford University Press, 1975, 169-190.

⁴⁰ Persson, Torsten ir Guido Tabellini, „*Macroeconomic Policy. Credibility and Politics*“, Harwood Academic Publishers, 1990; Simon Price, „*Political business cycles and macroeconomic credibility: a survey*“, *Public Choice* 92 (3/4), 1997, 407–427; Allen Drazen, „*The Political Business Cycle after 25 Years*“, *NBER Macroeconomics Annual* 2000, MIT Press, 2001, 75–138; Alberto Alesina, Nouriel Roubini, Gerald Cohen, „*Political Cycles and the Macroeconomy*“, MIT Press, 1997.

⁴¹ Huihua Nie, Minjie Jiang, Xianghong Wang, „*The impact of political cycle: Evidence from coal mine accidents in China*“, *Journal of Comparative Economics*, 41:4, 2013, 995–1011.

politikų sprendimai, siekiant įsiteikti rinkėjams ir būti perrinktiems, neleidžia tvariai vystyti ekonomikai. Anot Baleiras ir Santos⁴², nagrinėjančių politinio ciklo įtaką Vakarų demokratinėse valstybėse po II pasaulinio karo, kuo daugiau vyriausybės išlaidos yra didinamos tam tikru metu, tuo, tikėtina, didesnis valstybės socialinės gerovės nuosmukis laukia ateityje.

Grįžtant prie W. Nordhaus idėjų, galima išskirti dvi pagrindines: i) rinkiminis ciklas šalies ekonomikoje pasireišk sumažėjusiu nedarbo lygiu ir išaugusia infliacija, o tai nėra ekonomiškai optimalu; ii) rinkiminio ciklo pradžioje šalyje vyraus žema infliacija (arba defliacija) ir aukštesnis nedarbo lygis, tuo tarpu rinkiminiais metais nedarbas bus sumažintas įvairiomis verslo stimuliacinėmis priemonėmis, bet, tuo pat metu, šalyje įsivyraus aukšta infliacija.⁴³ Nordhaus taip pat teigia, kad šalies vyriausybė pirmais savo valdymo metais bandys išlaikyti tvarią viešųjų finansų būklę – šalis iš dalies laikysis taupymo politikos, tačiau artėjant rinkimams (tvirtinant rinkiminių metų biudžetą), išlaidos gerokai padidės (tiek nominaliais skaičiais, tiek proc. nuo BVP). Be to, valstybių struktūrinis deficitas kadencijos pradžioje bus mažesnis negu paskutiniais metais prieš rinkimus, o einamosios sąskaitos deficitas kadencijos pradžioje bus didesnis negu jo pabaigoje (*paaiškinimas: kadencijos pabaigoje per skatinamąsias priemones padidės vidaus vartojimas ir pagaminta produkcija liks šalies viduje*). Socialinės išlaidos, atsižvelgiant į tai, kad bus naudojamos bandant įsiteikti savo elektoratui, nebus skirstomos taip, jog suteiktų didžiausią grąžą šalies ūkiui ir tai galiausiai atsilies visuminei socialinei gerovei, kuri ilguoju laikotarpiu bus mažesnė negu galėtų būti skirstant išlaidas politikams nebandant įsiteikti tam tikrai tikslinei grupei rinkėjų.⁴⁴

Vyriausybės partinės priklausomybės teorija nuo politinio verslo ciklo teorijos iš esmės skiriasi tuo, jog pastarojoje yra žvelgiama į laikotarpius tarp rinkimų, o ne kokios (kairiosios ar dešinėsios) ideologijos bruožų galima rasti neatsižvelgiant į rinkiminį ciklą šalyje. Politinio verslo ciklo teorija teigia, jog artėjant rinkimams pagrindiniu politikų tikslu yra perrinkimas ir jie kadencijos pabaigoje, pasinaudodami rinkėjų politine trumparegyste, ima vykdyti skatinamąsias ekonomikos priemones (mažinti mokesčius, didinti biudžeto asignavimus ir kt.), nepaisant to, kuriai – dešiniajai ar kariajai – ideologijai atstovauja. Tuo tarpu partinės priklausomybės teorija bando iškristalizuoti politinių partijų prioritetus ir kaip jų yra laikomasi, nepriklausomai nuo to, kuriuo metu (prieš rinkimus ar po jų) duomenys yra stebimi.

⁴² Nuno Baleiras, Vasco Santos, „Behavioral and institutional determinants of political business cycles“, Public Choice 104 (1/2), 2000, 121–147.

⁴³ William D. Nordhaus 185.

⁴⁴ William D. Nordhaus 187-188.

3.2. Vyriausybės partinė priklausomybė

Vyriausybės partinės priklausomybės teorija teigia, kad galima aptikti koreliaciją tarp valstybės ekonominio vystymosi tam tikru laikotarpiu ir tuo metu jos vyriausybėje esančių partijų ideologinės krypties. Dalis politikos mokslų tyrėjų, nagrinėjančių skirtingų vyriausybėje esančių politinių partijų įtaką šalies ekonominio vystymosi modelio pasirinkimui, teigia, kad partijas galima skirstyti į dvi pagrindines grupes, priklausomai nuo jų programose deklaruojamų ekonominės politikos nuostatų. Autoriai daro prielaidą, kad kairiosios partijos, būdamos vyriausybėje, pasisakys už labiau ekspansinę, orientuotą į augimą bei, taip pat, aukštesnės infliacijos, tačiau žemesnio nedarbo lygio ekonomiką. Dešniosios partijos priešingai – yra orientuotos į ilgalaikį augimą, kainų stabilumą bei rinkos dėsnių nustatomą nedarbo lygį.⁴⁵ Skirtingų ideologinių krypčių partijų politikos priemonių pasirinkimas būna orientuotos į šių partijų elektoratui opiausius klausimus.

Kainų stabilumo ir visiško užimtumo vienu metu konvencinėmis ekonomikos priemonėmis pasiekti neįmanoma, todėl valdžios atstovai turi rinktis vieną iš šių dviejų alternatyvų. Kaip jau minėta, kairiosioms partijoms svarbiausi prioritetai – visiškas užimtumas šalyje, šalies gyventojų pajamų diferenciacijos (arba skirtumų) mažinimas bei ekonomikos plėtra, tuo tarpu dešniosioms partijoms (konservatoriams) – kainų stabilumas bei subalansuotas biudžetas ir aukštas finansų rinkų įvertinimas atsveria kairiųjų siūlomus prioritetus.⁴⁶ Pastarieji akcentuoja paramą sritims, kuriose didžiosios visuomenės dalies gerovė priklauso nuo darbo jėgos pajamų, t. y., gyventojų pajamų, gaunamų už atliekamą darbą. Tuo tarpu dešiniųjų partijų rinkėjų gerovė daugiau priklauso nuo saugumo finansų ir kapitalo rinkose, nes jų darbo vietų stabilumas tiesiogiai koreliuoja su šių sričių situacija šalyje. Anot Paul A. Samuelson, socialistų ar socialdemokratų (kairiųjų politinių jėgų) elektoratą sudaro vidutinės arba mažesnes už vidutinės pajamas gaunantys gyventojai ir skatinamųjų ekonomikos priemonių vykdymas didina šios gyventojų dalies užimtumą bei gaunamas pajamas.⁴⁷ Dešinieji užima aukštesnį visuomenės statusą bei, tuo pačiu, dėl didesnio vartojimo, smarkiau pajaučia išaugusią infliaciją šalyje.

Šią teoriją patvirtina ir ankstesnių laikotarpių empiriniai duomenys. Politinių partijų ir ekonomikos augimo lygio priklausomybę pastebėjo A. Alesina, kuris savo tyrime įrodė, kad stebėtu laikotarpiu Jungtines Amerikos Valstijas valdant Respublikonų (dešiniųjų) kandidatui, šalies ūkis

⁴⁵ Douglas A. Hibbs, Jr, *Partisan theory after fifteen years*, European Journal of Political Economy 8, 1992, 361-373, North-Holland

⁴⁶ Douglas A. Hibbs, Jr., “Political Parties and Macroeconomic Policy”, The American Political Science Review, 71:4, 1977, 1467-1487, 1471.

⁴⁷ Paul. A. Samuelson, „*Some Dilemmas of Economic Policy*“, Challenge, 20, 1977, 30.

augo lėčiau negu buvo ilgai nusiūvęs augimo lygis, o Demokratų (kairiųjų) prezidentavimo laikotarpiu ekonomika augo aukščiau vidutinio augimo ribos. Vis dėlto, nepaisant žemesnio ekonomikos augimo, Respublikonų suformuota prezidento administracija užtikrino žemesnį bei stabilesnį infliacijos lygį negu tai sugebėjo padaryti Demokratai.⁴⁸ Dėl šios priežasties ilgalaikėje perspektyvoje gyventojai pajautė didesnę realios ekonomikos augimą. Douglas A. Hibbs, atlikdamas plačios apimties tyrimą, į kurį įtraukė daugelį Vakarų Europos demokratinių valstybių, pastebėjo, kad socialistinės kairiosios partijos pokario laikotarpiu Vakarų demokratijose siekė įtvirtinti centralizuotą ekonomikos planavimą bei koordinavimą, išplėsti vyriausybės investicijas, plėtoti vyriausybės programas, skirtas didinti užimtumui šalyje bei kiek įmanoma daugiau sumažinti struktūrinį nedarbą. Visai kitokios politikos laikėsi Europos šalių dešinieji, kurie buvo orientuoti į finansinį šalių tvarumą ir pagrindiniu savo valdymo akcentu laikė kainų stabilumą, garantavusį ilgalaikį ekonominį vystymąsi šalyje.⁴⁹ Apibendrinant, empirinėje dalyje tikrinant šios teorijos apraiškas politinėje praktikoje žvelgiama į pagrindinius valstybių ekonominius duomenis – nedarbo lygį, ekonomikos augimą, infliacijos lygį, vyriausybės išlaidų lygį ir jo paskirstymą tarp skirtingų visuomenės grupių skirtingų partijų valdymo laikotarpiais.

Darbe daroma prielaida, kad trumpuoju laikotarpiu infliacijos lygis, ekonomikos augimas dėl kairiųjų partijų vykdomų ekspansinių priemonių turėtų būti aukštesnis negu ilgalaikis vidutinis. Vyriausybės išlaidos būtų orientuojamos į nedarbo lygio mažinimą bei sunkiau gyvenančios visuomenės dalies gerovės skatinimą. Krizės metu kairieji pasisakys arba už ekonomikos skatinimo politiką, arba už lėtesnę bei mažesnės apimties konsolidaciją, neatsižvelgdami į augantį biudžeto deficitą. Dešinieji priešingai – palaikys stabilų kainų lygį, sieks turėti subalansuotą biudžetą, biudžeto asignavimus daugiau orientuos į ilgalaikius projektus, o ne socialinių garantijų užtikrinimą, kurios trumpalaikėje perspektyvoje išpučia vartojimą, tačiau vėliau dažnai sukuria priešingą efektą negu yra tikimasi. Ekonominės recesijos metu dešinėsios ideologijos politikai akcentuos deficito mažinimą, tikėtina, kad mažins vyriausybės išlaidas arba stengsis didinti pajamas.

3. 3. Prancūziškasis *dirigisme* vs vokiškasis ordoliberalizmas

Literatūros, nagrinėjančios tam tikrų politinės ekonomijos tradicijų įtaką valstybių ekonominio modelio formuotojams priiminėjant ilgalaikius sprendimus fiskalinėje ar monetarinėje

⁴⁸ Alberto Alesina, „*Macroeconomic Policy in a Two-Party System as a Repeated Game*“, The Quarterly Journal of Economics, Vol. 102, No. 3, 1987, 651–678.

⁴⁹ Douglas A. Hibbs, „*Political Parties and Macroeconomic Policy*“, The American Political Science Review, 71:4, 1977, 1467-1487, 1480.

politikoje – gausu⁵⁰. Remiantis ja, Vakarų Europos ekonomiose vyraujančias tradicijas galima suskirstyti į tris pagrindines idėines stovyklas – anglosaksiškąjį liberalizmą, kuriame atsispindi „laisvė veikti“ principas, vokiškąjį ordoliberalizmą, kuriame apjungiamas griežtų fiskalinių taisyklių laikymasis ir tvaraus augimo išlaikymas,⁵¹ ir prancūziškąjį *dirigisme*, kuriame valstybės politinis elitas aktyviai veikia šalies ekonominį modelį per intervencijas, bandant skatinti šalies ekonomikos augimą.

Kadangi šiuo tyrimu mėginama suprasti didžiausių euro zonos valstybių priimtų sprendimų motyvus, yra aktualu pristatyti politinės ekonomijos sroves, dariusias įtaką Vokietijos ir Prancūzijos ekonominių modelių formavimuisi nuo XX a. vidurio. Kalbant konkrečiau, šis skyrius yra skirtas išnagrinėti Prancūzijoje susiformavusią *dirigisme* tradiciją bei Vokietijoje atsiradusią ordoliberaliąją politinės ekonomijos teoriją.

Ordoliberalizmas:

Ši teorija buvo atsakas į Vokietijoje po Pirmojo pasaulinio karo ir Didžiosios depresijos metu vyravusį ekonominį chaosą⁵² bei Vakarų Vokietijos bandymas rasti savo ekonomikos vystymosi kelią, nesilyginant į tuo metu Europoje vyravusius kitus du ekonomikos modelius – Sovietų Sąjungos socializmą ir anglosaksiškąjį liberalizmą su „laisvės veikti“ principu.⁵³ Ordoliberalizmo tradicija buvo suformuota tokių Vokietijos politinės ekonomijos mąstytojų kaip W. Eucken, F. Bohm, W. Ropke, A. Muller-Armack bei A. Rustow, atstovaujančių Freiburgo ekonominės minties mokyklą⁵⁴. Ši ekonomikos mokykla stipriai paveikė Vokietijos politinį elitą, kartu ir kitus rinkoje dalyvaujančius subjektus.

Warner Bonfeld savo darbuose mini, kad ordoliberalizmo doktrina rinkos ekonomikos nelaiko natūraliai susiklosčiusia, atvirkščiai, rinkos formavimuisi ir kainų stabilumui užtikrinti yra

⁵⁰Ben Clift, „*Economic Policy-Making in France After the Crisis*“ The Max Planck Sciences Po Center (MaxPo) seminar series Conversations on Ökonomie, Politics and Society (COOPS), Paryžius, 2013 lapkričio 7d., 6.

⁵¹ Matthias Matthijs ir Kathleen McNamara, „*The Euro Crisis' Theory Effect: Northern Saints, Southern Sinners, and the Demise of the Eurobond*“, Journal of European Integration, 37:2, 2015, 223.

⁵² John Aziz, „*The trouble with ordoliberalism*“, http://www.pieria.co.uk/articles/the_trouble_with_ordoliberalism, [Žiūrėta 2016.01.17].

⁵³ Clift, „*Economic Policy-Making in France After the Crisis*“, 4.

⁵⁴ „*German ordoliberalism has had a big influence on policy during the euro crisis*“ The Economist, 2015. <http://www.economist.com/news/europe/21650565-german-ordoliberalism-has-had-big-influence-policy-during-euro-crisis-rules-and-order>, [Žiūrėta 2016.01.14].

būtina valstybės priežiūra⁵⁵. Autorius pažymi, kad šalies vyriausybė yra tarsi koordinacinis centras, kurios politinės darbotvarkės pagrindinis klausimas – ekonominės, socialinės, moralinės sistemos, su politikų priežiūra siekiant geriausio bendro rezultato. Ordoliberalizmo atstovams silpna valstybė (vyriausybė) – ekonominės sistemos Achilo kulnas, kas tolygu ekonominės sistemos žlugimui šalyje. Vis dėlto, remiantis kitu ordoliberalizmo kūrėju W. Eucken⁵⁶, ši teorija kritiškai žvelgia ir į stiprią valstybės intervenciją, kurią palaiko keinsistinė ekonominė mintis. Keinsizmas, anot ordoliberalizmo, pavojingas tuo, kad šioje teorijoje nėra ribojama valstybės intervencija į rinką, kas gali sukelti nenorimą rezultatą – dalies privataus verslo silpnėjimą bei kainų lygio augimą. Valstybė, anot W. Eucken⁵⁷, neturi užtikrinti visiško užimtumo šalies ekonomikoje, pagrindinis jos tikslas – išlaikyti stabilumą ir gebėjimą prognozuoti ekonominius procesus ateityje⁵⁸. Socialinė politika šalyje turi užtikrinti sąžiningą konkurenciją tarp skirtingų verslo įmonių, įtvirtinti privačios nuosavybės teisę šalyje bei garantuoti socialinių normų prieinamumą, ir nesukurti sąlygų galimam darbininkų klasės įsitvirtinimui šalyje. Be kitų savo įsipareigojimų, valstybė taip pat turi užtikrinti, kad ekonomikoje neįsivyratų karteliniai susitarimai bei monopolijos, iškreipiančios konkurencinę rinką šalyje⁵⁹. Idealus teorinis valstybės ekonomikos modelis – tobulos konkurencijos rinka, kurioje individai turi neribojamą laisvę imtis jiems geriausiai derančios ekonominės veiklos. Vyriausybė yra tarsi koordinacinis centras, kurios politinės darbotvarkės pagrindinis tikslas – prižiūrėti, kaip yra laikomasi nustatytų ekonominių, socialinių ir kt. taisyklių rinkoje, o rinkos subjektams jas pažeidus – įsikišti. Kai tuo tarpu anglosaksiškajame ekonomikos modelyje vyriausybė vaidina „naktinio sargo“ vaidmenį ir kuo mažiau kišasi į rinkos subjektų santykius palikdama jiems teisę veikti savarankiškai.

Atsižvelgiant į tai, kad šiame tyrime dėmesys yra telkiamas ties aukščiausiuose politiniuose postuose esančių politikų vaidmeniu valstybėje formuojant ekonominę politiką, o ne į joje veikiančių rinkos subjektų tarpusavio santykius, galime trumpai apibendrinti keturis pagrindinius

⁵⁵ Walter Bonefeld, „*Freedom and the Strong State: On German Ordo-liberalism*“, New Political Economy, Routledge, 2012, 633–656.

⁵⁶ Peter Nedergaard ir Holly Snaith, „*'As I Drifted on a River I Could Not Control': The Unintended Ordoliberal Consequences of the Eurozone Crisis*“ Journal of Common Market Studies, 53(5), 2015, 1096.

⁵⁷ Ten pat, 1096.

⁵⁸ Ten pat, 1097.

⁵⁹ Volker Berghahn ir Brigitte Young, „*Reflections on Werner Bonefeld's 'Freedom and the Strong State: On German Ordoliberalism' and the Continuing Importance of the Ideas of Ordoliberalism to Understand Germany's (Contested) Role in Resolving the Eurozone Crisis*“, New Political Economy, 18(5), 2013, 772.

ordoliberalizmo doktrinos principus, kuriais turėtų vadovautis vyriausybės, priimdamos sprendimus: 1) Gebėjimas prisiimti neatsakingos politikos padarinius, kas reiškia valstybių vyriausybių atsakingumą skolinantis rinkose ir gebėjimą įvertinti galimybę tas skolas gražinti; 2) Kainų stabilumo išlaikymas, garantuojantis visų rinkoje esančių dalyvių pasitikėjimą ekonominiu šalies modeliu ir leidžiančiu išlaikyti sistemoje cirkuliuojančių pinigų vertę; 3) Ekonominės politikos rezultatų nuspėjamumas ir griežtų taisyklių laikymasis, implikuojantis, kad valstybė atsakingai vykdys fiskalinę politiką ir stengsis išlaikyti patikimą šalies įvaizdį finansų rinkose; 4) Nepriklausomos makroekonominės institucijos sukūrimas ir išlaikymas, tam yra būtina įsteigti nuo jokių politinių jėgų šalyje nepriklausomą fiskalinę instituciją bei centrinį banką, užtikrinantį tvarų ekonomikos augimą.⁶⁰

Šie aukščiau išvardinti principai naudojami vėlesnėse tyrimo dalyse, kaip indikatoriai, leisiantys nagrinėti valstybių vyriausybių priimtus ekonominius sprendimus paskutiniaisiais metais – jau pasibaigus finansinei recesijai daugelyje euro zonos valstybių.

Dirigisme ekonomikos tradicija

Šiame poskyryje dėmesys telkiamas į Prancūzijoje vyraujančią ekonominę sistemą, siejamą su *dirigisme* politinės ekonomijos teorija.

Prancūzijos politinės klasės supratimas apie valstybės intervenciją į darbo rinką, konkurenciją tarp įmonių, aktyvų palankių verslo sąlygų kūrimą šalyje, socialinės apsaugos sistemos funkcionavimą ir biudžeto formavimo dėsnius yra kilęs iš prancūziškojo kapitalizmo, kuris apibūdinamas *dirigisme* sąvoka. *Dirigisme* politinės ekonomijos tradicija atsiradusi pokario Prancūzijoje, kada įsivyravo ekonomikos modelis, apimantis aktyvią valstybės intervenciją per sukuriamas institucijas ar taisykles, padedančias paspartinti šalies ekonomikos augimą. Ši ekonominė tradicija buvo ryškiausia dar 1950–1960 m. ir joje aiškiai atsispindėjo keinsistinės ekonominės paradigmos idėjos. Prie šios tradicijos plėtojimo ypatingai svariai prisidėjo *Ecole Nationale d'Administration* išsilavinimą įgijusi, o vėliau aukščiausius politinius postus Prancūzijos vyriausybėje užėmusi, studentų karta.

Šioje tradicijoje su dominuojančiu valstybės vaidmeniu juose persipina verslo, valstybės ir finansų sektoriaus santykiai. Prancūzijos vyriausybės į rinkos procesus XX a. antrojoje pusėje įsitraukdavo kurdamos ilgalaikes plėtros strategijas, kurios prioritetą suteikdavo tokioms pramonės sritims kaip anglies gavyba, metalo apdirbimas ar elektros energijos sektoriaus plėtra. Didžiausių

⁶⁰ Peter Nedergaard ir Holly Snaith, 1100.

pramonės įmonių subsidijavimas pastarosioms leido vaidinti svarbų vaidmenį ne tik nacionaliniu, tačiau ir visos ES mastu⁶¹. Valstybė aktyviai formuoja ekonomikos veikimo taisykles, kurių joje veikiantis verslas turi laikytis ir kurių dėka valdantysis režimas išlaiko socialinį balansą visuomenėje⁶². Be jau paminėtų valstybės intervencijos pavyzdžių, vyriausybės Prancūzijoje savo kontrolę ir siekį suaktyvinti ekonomiką ankstesniais laikotarpiais įgyvendino tokiais mechanizmais kaip kainų, valiutų kursų ar palūkanų normų kontroliavimas⁶³. Sėkmingas ekonomikos scenarijus *dirigisme* tradicijoje rėmėsi galimybe atsakingai devaluoti valiutą bei laisva valstybių valia nuspręsti, koks biudžeto deficitas yra laikomas tvariu ar kokio lygio valstybės skola turėtų būti vadinama tinkamiausia⁶⁴. Be to, ši politinė tradicija teigia, kad bandymai įsiteikti finansų rinkoms yra visiškai neracionalūs ir tai žlugdo valstybės ekonomiką, o ypač socialinę politiką. Todėl laikytis jų diktuojamų žeminančių sąlygų nėra tikslinga⁶⁵. Šiais principais Prancūzijos politikai bandė vadovautis ir vykdydami savo politiką vieningosios ES valiutos sąjungoje.

Dirigisme atstovų požiūriu, atsakas į ekonominę krizę neturi apsiriboti jau esamų fiskalinių taisyklių sugriežtinimu, tačiau ES turi būti aktyvesnė ir sukurti ilgalaikę ekonominio augimo strategiją. B. Clift, kuris įvardijamas pagrindiniu pastarojo meto *dirigisme* tradicijos tyrinėtoju, savo darbuose teigia, kad, nepaisant aukšto tarpvalstybinio ekonominio susietumo bei buvimo vienoje monetarinėje sąjungoje, valstybėms turi būti palikta kuo didesnė fiskalinė erdvė, antraip, tiek Prancūzija, tiek kitos ES narės negalės įgyvendinti pagrindinio savo tikslo – kuo didesnio užimtumo ir spartaus ekonomikos augimo.⁶⁶ Toks požiūris neretai susikirsdavo su Vokietijos siūlomu ordoliberaliuoju ekonominės ir pinigų sąjungos formavimu.

Tiriamąjame teksto dalyje bandoma ieškoti šios teorijos apraiškų siekiant užtikrinti fiskalinį tvarumą Prancūzijoje bei kaip ši pozicija skiriasi nuo Vokietijos politikų priimamų sprendimų⁶⁷. Pagrindiniai kintamieji, kuriais remiantis tikrinamos iš šios ir kitų teorijų išsikeltos hipotezės –

⁶¹ Jonah D. Levy, „From the Dirigiste State to the Social Anaesthesia State: French Economic Policy in the Longue Durée“, *Modern & Contemporary France*, 16:4, 2008, 419.

⁶² Clift, „*Economic Policy-Making in France After the Crisis*“, 4.

⁶³ Ben Clift, „*The New Political Economy of Dirigisme: French Macroeconomic Policy, Unrepentant Sinning and the Stability and Growth Pact*“, *Political Studies Association*, 8, 2006, 388.

⁶⁴ Ten pat, 389.

⁶⁵ Clift, „*Economic Policy-Making in France After the Crisis*“, 9.

⁶⁶ Pavyzdžiui, Clift, „*The New Political Economy of Dirigisme: French Macroeconomic Policy, Unrepentant Sinning and the Stability and Growth Pact*“.

⁶⁷ Clift, „*Economic Policy-Making in France After the Crisis*“, 17.

fiskalinės konsolidacijos lygis, laikymasis nustatytų SAP taisyklių (deficito lygio (taip pat ir struktūrinio)), vyriausybės išlaidos skatinamosioms priemonėms, mokesstinės politikos pakeitimai siekiant sumažinti nedarbą šalyje skirtingų partijų valdymo laikotarpiais ir pastarųjų bandymu rasti konsensusą fiskalinėje politikoje.

3.4. Vyriausybės partinės priklausomybės ir skirtingų ekonominių paradigų teorijų skirtumas

Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad vyriausybės partinės priklausomybės ir skirtingų ekonominių paradigų teorijos tarpusavyje niekuo nesiskiria. Vis dėlto pagrindinis skirtumas yra tai, jog Vyriausybės partinės priklausomybės teorija teigia, kad egzistuoja skirtumai tarp skirtingų partijų šalies viduje – kairieji politikai yra linę į didesnes vyriausybės išlaidas ir platesnio masto ekonominę ekspansionizmą bei mažesnę fiskalinę konsolidaciją, o dešinieji, užėmę valdančiuosius postus vyriausybėje, laikysis priešingos politikos. Tuo tarpu skirtingų ekonominių paradigų teorija teigia, kad nepaisant partinės vyriausybės priklausomybės (jos pasikeitimo po rinkimų), tarp skirtingų partijų vyrauja ilgainiui nusistovėjęs konsensusas, kokia ilgalaikė politinė strategija yra geriausia ilgojo laikotarpio šalies augimui pasiekti. Remiantis šia teorija, daroma prielaida, kad nepaisant po vyriausybės ar prezidento rinkimų politinių postų nudreifavimo į kitą politinę partiją, esminių skirtumų ekonominėje šalies politikoje aptikti nepavyks.

Hipotezių tikrinimas

Partinis kontekstas Prancūzijoje ir Vokietijoje

Vokietijos partinė sistema iš esmės yra daugiapartinė su 4–5 reikšmingomis partijomis, kadangi rinkimai į *Bundestag*‘a, (*priima galutinį sprendimą dėl šalies fiskalinės, mokesčių sistemos politikos*)⁶⁸ vyksta pagal proporcinę rinkimų sistemą, į ją patenka ir mažesni populiarumą visuomenėje turinčios politinės partijos, tačiau sugebančios peržengti 5 proc. gautų balsų barjerą. Nuo centro į kairę yra išsidėsčiusios: Vokietijos socialdemokratų partija (SPD), Žaliųjų partija bei kraštutinės kairės partija – Die Linke, dešiniąją partinės sistemos dalį sudaro Krikščionių demokratų partija (CDU) drauge su dukterine Krikščionių socialistų partija Bavarijoje, Laisvosios demokratijos partija (FDP) bei pastaruoju metu vis didesnį populiarumą įgaunanti Alternatyva Vokietijai (AfD)⁶⁹.

⁶⁸ German Bundestag: Function and role, http://www.bundestag.de/htdocs_e/bundestag/function, [Žiūrėta 2016.03.25].

⁶⁹ Russell J. Dalton, „*The party system and electoral politics*“, <http://www.socsci.uci.edu/~rdalton/germany/ch8/chap8.htm>, [Žiūrėta 2016.03.15].

Nepaisant pakankamai plataus partijų spektro, nuo 1949 m. valdančiosios koalicijos buvo buriamos aplink dvi didžiausias partijas – SPD arba CDU, bendrai rinkusias apie 80–90 proc. rinkėjų balsų⁷⁰. Vis dėlto absoliučios balsų daugumos nei CDU, nei SPD gauti nesugeba ir valdančiąją daugumą šios partijos formuoja prisijungdamos koalicijos partnerius, todėl negalima teigti, kad sistema yra dvipartinė.

Partinė padėtis Prancūzijoje iš dalies yra panaši į Vokietijos, bet, tuo pačiu, dėl mažoritarinės rinkimų sistemos, galutinis rinkimų nugalėtojų pasiskirstymas skiriasi, kadangi minėtai rinkimų sistemai būdingas principas „*winner takes all*“. Sistemos šalyse yra panašios tuo, kad pagrindinį vaidmenį politiniame gyvenime vaidina centro kairės ir centro dešinės partijos. Vokietijoje tai daro SPD ir CDU, o Prancūzijoje šias pozicijas užima Socialistų partija (PS) ir Respublikonų partija (iki 2015 m. gegužės 30 d. buvusi Sąjunga už liaudies judėjimą (UMP)). Ilgą laiką šalia šių didžiųjų politinio centro polių veikė ir mažesnės politinės grupės – Socialdemokratų centras, Žaliųjų sąjunga ir kt. trumpalaikiai, didesnės reikšmės neturėję susivienijimai. Rimčiausią iššūkį tradicinėms centro dešinės ir kairės partijoms 2002 m. prezidento rinkimuose metė dar 1972 m. įkurtas Nacionalinis Frontas (FN), vienijęs įvairius politinius marginalus⁷¹, neradusius savo ideologinio atitiktens tradicinėse Prancūzijos partijose. 2002 m. prezidento rinkimuose į antrąjį turą vietoje PS kandidato pateko FN lyderis J. M. Le Pen, tačiau jame pralaimėjo J. Chirac⁷². Pastaraisiais metais ekonominei padėčiai šalyje nesant tokiai, kokios jos norėtų rinkėjai, bei vidaus politikoje imant kvestionuoti ES institucijų priimamų sprendimų legitimumą, tuo naudojasi FN ir vėl stiprina savo pozicijas. Manoma, kad 2017 m. prezidento rinkimų antrajame ture vėl gali nebūti politinės centro kairės kandidato, kurį pakeis FN pirmininkė Marine Le Pen.

Ši trumpa įžanga leis geriau suprasti šalių partinių sistemų susiskirstymą ir atskirų politinių partijų įtaką priimamiems sprendimams Vokietijoje ir Prancūzijoje. Toliau skyriuje atskirai nagrinėjamos įvade išsikeltos hipotezės ir bandoma atrasti, kaip politinė padėtis šalyje darė įtaką politikų priimtiems fiskalinės politikos sprendimams.

⁷⁰ Russell J. Dalton.

⁷¹ Partijos gyvavimo pradžioje ji vienijo tiek tolimajame dešiniajame partinio spektro poliuje esančius politikus, tiek pačiame centre atsidūrusius liberalus. Vėliau ši partija išsikristalizavo į radikaliosios dešinės partiją.

Remtasi: Jocelyn A. J. Evans „*The French party system*“, Manchester University Press Manchester and New York, 2003, 31.

⁷² Ten pat, 1–10.

H1: Vokietijoje ir Prancūzijoje vykę rinkimai lėmė politikų priimtus fiskalinės politikos sprendimus

Pagrindiniai kintamieji, kuriais remdamiesi galime daryti prielaidą, kad rinkimai turi įtakos priimamiems politikų sprendimams, kaip jau minėta teorinėje tyrimo dalyje, yra vyriausybės išlaidų lygio ir struktūrinio vyriausybės deficito skirtumai, nedarbo lygio pokyčiai ir infliacijos lygis šalyje prieš vykstančius rinkimus ir po jų. Jei vyriausybės išlaidos auga rinkiminiais metais (valstybės biudžetas rinkiminiams metams įprastai būna formuojamas likus metams iki rinkimų), vadinasi, tai indikuoja galimą rinkimų įtaką tokiems politikų veiksams. Tuo tarpu jei struktūrinis deficitas yra aukštesnis prieš rinkimus negu po jų – politinio verslo ciklo teorija taip pat teigia, kad tai gali būti rinkimų įtaka (šio tyrimo atveju bus žiūrima į taupymo politikos mastą). Be to, trumpai tariant, prieš rinkimus Prancūzijoje ir Vokietijoje turėtų būti pastebimas mažėjantis nedarbo lygis bei auganti infliacija, o atvirkštinis procesas – iškart po rinkimų.

Nacionalinio lygmens rinkimai į *Bundestag*‘ą Vokietijoje tiriamuoju laikotarpiu vyko 2013 m., o Prancūzijoje 2012 m. vyko tiek prezidento, tiek Nacionalinės asamblėjos rinkimai. Fiskalinės politikos sprendimų pokytį Prancūzijoje galime pastebėti ir 2014 m., todėl į analizę nuspręsta įtraukti ir tiesiogiai vyriausybės formavimui įtakos neturėjusius, tačiau politiškai netiesiogiai suvaidinčius labai svarbų vaidmenį 2014 m. vietos savivaldos rinkimai Prancūzijoje (Pastaba: 2014 m. vyko vietos savivaldos rinkimai, kuriuose renkami vietinės savivaldos nariai bei miestų merai⁷³, o 2015 m. vyko rinkimai į didesnius administracinio susiskirstymo vienetus – regionus, kurių Prancūzijoje viso yra 18⁷⁴). Todėl šios hipotezės tikrinimui aktualiausi sprendimai bei jų priėmimo motyvai tiriamose šalyse 2011–2014 m., t. y., metai prieš ir po rinkimų kiekvienoje iš šalių.

Vokietijos struktūrinis deficitas aukštumas pasiekė 2010 m., kada jis sudarė -3,3 proc. BVP. Nuo 2011 m. Vokietijos vyriausybė ėmė efektyviai spręsti savo viešųjų finansų problemas ir struktūrinį deficitą susimąžino per 1,9 p. p. iki -1,5 proc. BVP, o dar po metų, t. y. 2012 m., deficitas tesiekė -0,1 proc. BVP. Vėliau, nepaisant sąlyginai spartaus ekonomikos atsigavimo, suteikisio politikams progą mažinti fiskalinės konsolidacijos mastus (kas būtų buvę itin naudinga

⁷³ Prancūzijos teisės aktų registras

<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCodeArticle.do?cidTexte=LEGITEXT000006070239&idArticle=LEGIARTI000006353530&dateTexte=20141103>, [Žiūrėta 2016.04.15].

⁷⁴ Prancūzijos teisės aktų registras

<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000030109622&categorieLien=id>, [Žiūrėta 2016.04.15].

priešrinkiminiu laikotarpiu Vokietijoje), valdančiosios partijos taupymo politikos neatlaisvino ir jau 2013 m. Vokietijos struktūrinis balansas tapo perteklinis t.y. 0,6 proc. BVP. 2014 m. struktūrinis valdžios sektoriaus perviršis iš esmės išliko nepakitęs – 0,5 proc. BVP, o 2015 m. jis vėl paaugo iki 1,1 proc. BVP. Kalbant apie išlaidų santykį su BVP, situacija taip pat panaši kaip ir su struktūriniu deficitu – Vokietijoje vykę rinkimai vyriausybės išlaidauti nepaskatino. 2011 m. ėmus mažinti išlaidas (per metus išlaidos sumažėjo 2,6 p. p. – nuo 47,3 proc. BVP 2010 m. iki 44,6 proc. BVP 2011 m.). Išlaidos nuosekliai mažėjo ir 2015 m. siekė 43,9 proc. BVP. Atitinkama situacija ir su nedarbo lygiu, kuris, nepaisant mažėjančio valstybės aparato ir struktūrinių viešojo sektoriaus reformų, visą tiriamąjį laikotarpį nuosekliai traukėsi, o 2015 m. apskritai buvo rekordiškai žemame 4,6 proc. lygyje (žr. *prieduose, Duomenų grafikas nr. 2*).

Kaip ir Vokietija, Prancūzija didžiausią recesiją patyrė 2010 m., kada Prancūzijos vyriausybė buvo priversta imtis ekonomikos nuosmukio amortizacijos ir tai išaugino pastarosios struktūrinį deficitą iki 6 proc. BVP. Sekančiais 2011 m. Prancūzijos vyriausybė jį sumažino, nors ir menčiau nei Vokietija, vis dėlto, per 1,1 p. p. iki 4,9 proc. BVP, akivaizdų deficito mažinimo lėtėjimą galime pastebėti 2012 m., kada konsolidacijos mastas buvo sumažintas kone dvigubai ir tesiekė 0,6 proc. BVP (*UMP taip nutolo nuo 2010 m. ir 2011 m. Stabilumo programose numatytų tikslų, kurie atitinkamai buvo 2011–2013 m. laikotarpiu kasmet sumažinti struktūrinį biudžeto deficitą per 1,4 p. p.*⁷⁵, o 2011 m. – iki 2013 m. sumažinti biudžeto deficitą iki mažiau kaip 3 proc. nuo BVP⁷⁶). Ši taupymo politika leido sumažinti struktūrinį deficitą tik iki -4,3 proc. BVP. Panaši tendencija atsiskleidžia ir nagrinėjant vyriausybės išlaidų lygį, kuris yra vertinamas procentais nuo šalyje sukuriama BVP, ryškesnis taupymas pastebimas 2011 m., kada išlaidos buvo sumažintos per 0,5 p. p. nuo 56,4 iki 55,9 proc. BVP, o jau 2012 m. jos vėl augo 0,9 p. p. iki 56,8 proc. BVP ir netgi viršijo 2010 m. buvusį išlaidų lygį 0,4 p. p. Būtent 2012 m. vyko nacionalinio lygmens rinkimai Prancūzijoje, kadangi tų metų biudžetas yra formuojamas likus metams iki rinkimų, galima daryti prielaidą, kad valdančioji UMP partija bandė sumažinti taupymą tikėdamasi didesnio palaikymo per rinkimus. Atsižvelgiant į tai, kad prieš rinkimus partijos nėra linkusios taupyti ir imtis biudžetų karpymo, bei jau minėtas faktas, kad Prancūzijoje analizuojamu laikotarpiu vyko daugiau rinkimų nei Vokietijoje, iš dalies paaiškina mažesnes konsolidavimo apimtis Prancūzijoje.

⁷⁵ Dalton, 8.

⁷⁶ France stability programme 2011–2014,

http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/pdf/20_scps/2011/01_programme/fr_2011-05-03_sp_en.pdf, [Žiūrėta 2016.04.15].

Į analizę taip pat įtraukti ir Prancūzijos vietos savivaldos rinkimai, kurie vaidino svarbų vaidmenį kintant Socialistų partijos ekonominei politikai, vyriausybės sandarai bei partijos santykiams su skirtingomis visuomenės grupėmis. PS, 2012 m. laimėję nacionalinius rinkimus bei, kaip įprasta politikams, rinkiminius pažadus išlaidauti atidėję ateičiai, bandė pritaikyti savo politiką prie europinės politikos, pasisakiusios už kiek įmanoma greitesnį viešųjų finansų sureguliuojimą ir vėl padidino fiskalinę konsolidaciją iki 1,2 proc. BVP. Šie veiksmai leido struktūrinį deficitą sumažinti iki 3,1 proc. BVP, tačiau tokia politika buvo itin negatyviai priimta visuomenės ir tai atsiliepė tiek prezidento reitingams⁷⁷, tiek išaugusiu nepasitikėjimu vyriausybe⁷⁸. Reaguodami į visuomenės nepasitenkinimą ir prastėjančius ekonominius rodiklius PS vėl sumažino konsolidacijos apimtis ir 2013 m. fiskalinė konsolidacija tesiekė 0,3 proc. BVP, o 2014 m. suplanuotos biudžeto išlaidos siekė net 57,3 proc. BVP bei buvo aukščiausios per visą stebimą laikotarpį⁷⁹. Nepaisant to, kad PS vyriausybė rinkimams rengėsi ir fiskalinės konsolidacijos eksperimentus baigė pirmaisiais jos įgyvendinimo metais (2013 m.), nepavykus įgyvendinti rinkėjų lūkesčių bei nedarbo lygiui išlikus aukštesniame nei 10 proc. lygyje, 2014 m. kovo 30 d. vykusiame antrajame savivaldos rinkimų balsavimo ture, socialistų partija neteko vadovaujančių pozicijų 150 vietos savivaldos institucijų. Didžiąja dalimi UMP naudai, kurie po rinkimų užėmė valdančiąsias merų pozicijas net 62 proc. miestų (572 miestai), turinčių daugiau kaip 10 000 gyventojų. Palyginimui, 2008 m. vykusiuose vietos savivaldos rinkimuose socialistų partija turėjo 54 proc. daugumą⁸⁰. Socialistų partijai triuškinamai pralaimėjus Prancūzijos vietos rinkimus, ministro pirmininko pareigas iš J. M. Ayrault nuo 2014 m. kovo pab. perėmė M. Valls.

Politinio verslo ciklo teoriją tikrinti žvelgiant į infliacijos pokyčius Prancūzijos ir Vokietijos atvejus nėra visiškai tikslinga. Tokia išvada tyrime daroma todėl, kad vyriausybės,

⁷⁷ „*France's Hollande orders cabinet reshuffle amid economy row*“, France 24, 2014.

<<http://www.france24.com/en/20140825-france-prime-minister-valls-tenders-government-resignation-hollande>> [Žiūrėta 2016.04.15].

⁷⁸ Eurobarometro duomenys,

<http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/Chart/getChart/chartType/lineChart//themeKy/18/groupKy/98/savFile/179>, [Žiūrėta 2016.05.10].

⁷⁹ Eurostato duomenys,

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=tec00023&language=en>, [Žiūrėta 2016.05.10].

⁸⁰ „*France's local elections: Devastating losses for the Socialists*“, The Economist, 2014.

<http://www.economist.com/blogs/charlemagne/2014/03/frances-local-elections-0>, [Žiūrėta 2016.05.08].

būdamos euro zonoje, yra suvaržytos daryti įtaką infliacijos lygiui šalyje. Nepaisant to, kad fiskalinis stimuliavimas gali turėti įtakos didėjančiam infliacijos lygiui šalyje, tačiau valstybės, tapdamos pilnateisėmis Ekonominės ir pinigų sąjungos narėmis atsisako nepriklausomos monetarinės politikos, o tai reiškia, kad bazinės palūkanų normos nustatymas vyksta centralizuotai visoje vieningosios valiutos erdvėje. Šią funkciją atlieka Frankfurte įsteigtas Europos Centrinis Bankas. Be to, su itin žema infliacija susiduria iš esmės visos euro zonos valstybės, o tiriamaisiais metais infliacija abiejose valstybėse mažėjo kasmet labai panašiais tempais. Vienintelis ryškesnis sumažėjimas vyko Prancūzijoje metai po rinkimų, kada 2012 m. buvusi 2,2 proc. infliacija per metus sumažėjo 1,2 p. p., vis dėlto, tai nėra išskirtinis pokytis ir kitų euro zonos valstybių kontekste, todėl teigti, kad rinkiminis ciklas turėjo įtakos infliacijai, negalima.

Išvada: Detali proceso analizė atskleidžia, kad Prancūzijoje galima įžvelgti politinio verslo ciklo įtaką fiskalinės politikos strategijai, tačiau Vokietijos atveju surinkti duomenys šios hipotezės nepatvirtina. Galima daryti išvadą, kad ši teorija negali visiškai paaiškinti priežasčių, kodėl buvo priimti skirtingi fiskaliniai sprendimai analizuojamose šalyse.

H2: Fiskalinės politikos sprendimai Vokietijoje ir Prancūzijoje priklausė nuo tuo laikotarpiu valdžioje buvusių partijų ideologinės krypties

Šiame skyriuje aptariamos skirtingos Prancūzijos ir Vokietijos biudžeto išlaidų kategorijos bei kokių reformų buvo imtasi tiriamuoju laikotarpiu. Toliau nagrinėjama, kokioms visuomenės ar verslo grupėms buvo sudaromos palankesnės sąlygos, kokios socialinės ar investicinės išlaidos buvo mažinamos (didinamos) nagrinėjamais metais. Taip pat bandoma identifikuoti, ar buvo ryškus viešųjų finansų pokytis vyriausybę sudarius kitos ideologinės krypties partijai arba, Vokietijos atveju, politinėms partijoms, esančioms valdančiojoje koalicijoje. Be to, bus tirama priešrinkiminė politikų retorika, partijų rinkiminės programos kiekvienoje iš šalių. Vykę skirtingų partijų politikų debatai leis atrasti partijų ideologinę skirtį.

Nuo 2009 m. prie dviejų didžiausių euro zonos valstybių vyriausybių vairo buvo tik dešinėsios partijos – CDU ir FDP koalicija Vokietijoje bei UMP – Prancūzijoje. Šios partijos, neretai koordinuodamos veiksmus tarpusavyje, bandė suvaldyti vienus didžiausių ekonomikos nuosmukių valstybių istorijoje. Vis dėlto, nuo 2012 m. Prancūzijoje valdžia atiteko PS, tuo tarpu po 2013 m. vykusių rinkimų Vokietijoje FDP vietą vyriausybėje užėmė SPD. Atsižvelgiant į tai, kad tiriamuoju laikotarpiu įvyko valdančiųjų partijų pokytis abiejuose stebimuose atvejuose, bus žvelgiama į priimtus sprendimus Vokietijoje nuo 2010 m. iki 2013 m., kada valdančiojoje daugumoje buvo tik dešinėsios ideologijos partijos, bei šių sprendimų pokytį 2013–2015 m.

laikotarpiu, kai CDU reikėjo sprendimus derinti su kairiosios ideologijos SPD partija. Nagrinėjant Prancūziją, bus žvelgiama į sprendimus UMP valdymo metais – 2010–2012 m. laikotarpiu, ir vėlesniais metais, kada tiek vyriausybė, tiek prezidento postas atiteko PS.

Politinis bendradarbiavimas bandant įveikti ekonominę krizę

2007 m. išrinktas Prancūzijos prezidentas Nichola Sarkozy krizės pradžioje palaikė aktyvią valstybės intervenciją į ekonominę šalies politiką per skatinamąsias ekonomikos priemones. Vėliau, paaiškėjus, kad struktūrinės problemos yra kur kas gilesnės ir vyriausybės papildomai leidžiamų lėšų nepakaks atgaivinti Prancūzijos ekonomiką, Sarkozy, drauge su Vokietijos kanclere A. Merkel, kurios vyriausybė pirmaisiais krizės metais taip pat pasisakė už išlaidų didinimą⁸¹, nuo 2010 m. pradėjo vykdyti fiskalinę discipliną⁸². Ši nerašytinė sąjunga su Vokietija buvo įvardijama Merkozy⁸³ epitetu.

2011 m. kredito reitingų agentūroms ėmus kvestionuoti visų euro zonos valstybių gebėjimus vykdyti atsakingą fiskalinę politiką, 2011 m. buvo priimtas bendras Berlyno ir Paryžiaus pareiškimas: „Prancūzija ir Vokietija kartu su kitomis euro zonos narėmis bei ES institucijomis prisiima įsipareigojimus imtis visų reikiamų priemonių užtikrinti euro zonos stabilumą“.⁸⁴ Šis dviejų didžiausių euro zonos valstybių įsipareigojimas buvo užtvirtintas 2011 m. gruodžio 9 d. euro zonos narių valstybių ar vyriausybių vadovų susitarimu dėl stiprinamos ekonominės ir pinigų sąjungos struktūros bei vėliau priimta Sutartimi dėl stabilumo, koordinavimo ir valdysenos ekonominėje ir pinigų sąjungoje⁸⁵. Šis bendradarbiavimas tarp didžiausių euro zonos ekonomikų nemaža dalimi padėjo koordinuoti visos ES veiksmus įveikiant euro krizę ir stiprinant fiskalinės

⁸¹ Fiskalinio stimuliavimo priemonės Vokietijoje 2008–2010 m. siekė 3 proc. BVP, o Prancūzijoje – 0,6 proc. BVP.

Remtasi: Waltraud Schelkle, „Germany has prescribed Austerity for Europe while undertaking extensive Fiscal Stimulus at Home“ <https://www.socialeurope.eu/2012/11/germany-has-prescribed-austerity-for-europe-while-undertaking-extensive-fiscal-stimulus-at-home/> [Žiūrėta 2016.05.08].

⁸² 2011 m. struktūrinis vyriausybės deficitas sumažėjo 1,1 proc. BVP nuo 2010 m. siekusios 6 proc. BVP iki 4,9 proc. BVP 2011 m. Remtasi: Cikliškai koreguoti biudžeto balansai, http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/gen_gov_data/documents/2014/ccab_autumn_en.pdf

⁸³ Martin Wolf, „Merkozy failed to save the eurozone“, Financial Times. <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/396ff020-1ffd-11e1-8662-00144feabdc0.html#axzz45RD5QRoj>, [Žiūrėta 2016.05.05].

⁸⁴ R. Connor, „Berlin and Paris pledge solidarity after mass-downgrade threat.“ DW. <http://www.dw.com/en/berlin-and-paris-pledge-solidarity-after-mass-downgrade-threat/a-15580802>, [Žiūrėta 2016.05.08].

⁸⁵ <...> sutartis dėl stabilumo, koordinavimo ir valdysenos ekonominėje ir pinigų sąjungoje.

http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/index_en.htm, [Žiūrėta 2016.05.09].

politikos taisykles. Vis dėlto bendri valstybių veiksmai ir požiūris į ekonominę politiką pradėjo trūkinėti nuo 2012 m. antrosios pusės.

H2.1. CDU su FDP koalicija Vokietijoje ir UMP valdymas Prancūzijoje

H2.1.1. CDU su FDP koalicija Vokietijoje

2010 m. sausį pateiktoje Stabilumo programoje, Vokietija nusistatė savo fiskalinės konsolidacijos tikslą – 0,75 proc. BVP kasmet 2011–2013 m. laikotarpiu ir tai turėjo leisti Vokietijai sumažinti pastarosios biudžeto išlaidų deficitą iki 3 proc. ribos iki 2013 m.⁸⁶ Tuo tarpu 2016 m. buvo tikimasi pasiekti 0,35 proc. BVP biudžeto perviršį. Šiems ambicingiems tikslams pasiekti vyriausybė ėmėsi vykdyti griežtą fiskalinę konsolidaciją tiek biudžeto išlaidų, tiek pajamų eilutėse.

2010 m. birželį vyriausybė paskelbė 80 mlrd. Eur (~3 proc. BVP) siekusių konsolidacijos programą, kuri turėjo būti įgyvendinta per ketverių metų laikotarpį ir kuri turėjo padėti Vokietijai pasiekti subalansuoto biudžeto tikslą vidutiniu laikotarpiu⁸⁷. Išlaidos buvo mažinamos tokioms sritims kaip socialinė apsauga, bedarbystės išmokos ar ilgalaikių bedarbių įmokų į pensijų fondą kompensavimas. Buvo tikimasi, kad sumažinus bedarbystės išmokas bei apribojus tėvystės ir būsto įsigijimo pašalpas pavyks sutaupyti apie ~1,1 proc. BVP iki 2015 m. pradžios. Vokietijos vyriausybė taip pat ėmėsi viešojo sektoriaus efektyvinimo programos, kurios tikslas – 10 000 valstybės tarnautojų etatų atsisakymas iki 2015 m. pradžios. Mažesnė konsolidacijos programos dalis rėmėsi bandymu padidinti gaunamas valstybės biudžeto pajamas. 2010 m. kovo mėn. Vokietijos vyriausybė paskelbė finansinio sektoriaus reformų planą, kuriame buvo numatyta apmokestinti bankus, priklausomai nuo jų turimo turto kiekio, o surinktas lėšas naudoti kitų bankų, susiduriančių su kapitalo problemomis, gelbėjimui⁸⁸. Vokietija taip pat įvedė branduolinio kuro mokestį bei didesniais tarifais apmokestino aviakompanijas, o 2012 m. pradėjo vykdyti palaipsnį pensijinio amžiaus didinimą⁸⁹. Biudžeto deficito sumažinimo buvo tikimasi pasiekti apytiksliai 70 proc.

⁸⁶ German Stability Programme, January 2010 Update, http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/pdf/20_scps/2009-10/01_programme/de_2010-02-09_sp_en.pdf 14, [Žiūrėta 2016.05.03].

⁸⁷ „Fiscal consolidation: targets, plans and measures“, OECD Journal on Budgeting, 11:2, 2011, 31. <http://dx.doi.org/10.1787/budget-11-5kg869h4w5f6>, [Žiūrėta 2016.05.09].

⁸⁸ „Fiscal consolidation: targets, plans and measures“, OECD, 59.

⁸⁹ Country notes: Germany, <https://www.oecd.org/gov/budgeting/47840777.pdf>, 117.

taupymo vykdant per sumažintas išlaidas ir 30 proc. per išaugusias pajamas⁹⁰. Nepaisant fiskalinės konsolidacijos, Vokietija nenustojo investuoti į švietimo sistemos tobulinimą bei mokslinių tyrimų plėtrą ir transporto infrastruktūros gerinimą⁹¹. Pirmosioms dviem sritims 2010–2013 m. planuota skirti 12 mlrd. Eur papildomą finansavimą, o iki 2015 m. pab. šių sričių finansavimas turėjo išaugti 10 proc., lyginant su 2010 m. Pagrindinis motyvas, kodėl vyriausybė ėmė didesnius finansinius resursus skirti švietimui – bandymai iki minimumo sumažinti valstybėje esantį struktūrinį nedarbą. Tuo tarpu stambiais transporto infrastruktūros projektams buvo numatyta skirti po 10 mlrd. Eur papildomų lėšų kasmet. Išsikeltus konsolidacijos tikslus A. Merkel pavyko įgyvendinti kur kas sėkmingiau negu buvo planuojama recesijos pradžioje.

Vis dėlto opozicijoje buvusi SPD partija 2011 m. pateikė savo krizės įveikimo bei tvaraus skolos lygio užtikrinimo programą⁹². Nepaisant to, kad jokių revoliucinių idėjų kairieji nesūlė, tačiau ši partija, besirengdama 2013 m. rinkimams, ėmė kvestionuoti CDU politiką bankų gelbėjimo klausimu, kuris lėmė itin didelį išlaidų lygio padidėjimą. Be to, turi būti siekiama didesnių tiek privataus, tiek viešojo sektoriaus investicijų, o norint skatinti ekonominę politiką regionuose – turi būti skiriamas didesnis finansavimas savivaldybėms. Ekonominė krize taip pat padidino nelygybę tarp skirtingų socialinių sluoksnių šalyje, todėl turi būti vykdoma mokesčių sistemos reforma, įvedant aukštesnį didesnes pajamas gaunančiųjų apmokestinimą. Tuo pačiu būtų galima sumažinti mažiausias pajamas gaunančių gyventojų įmokas į socialinius fondus. SPD papildomai siūlė panaikinti dyzelinio kuro lengvatas ūkininkams bei sumažinti PVM būtiniausiems produktams.

Nors SPD siūlė įvairių reformų, kurios galėjo paveikti deficito bei skolos lygį šalyje, tačiau ši partija toje pačioje programoje teigė, kad Vokietijos biudžetas turi atitikti nacionaliniu lygiu priimtą Skolos lygio taisyklę, o tai reiškė, kad ilgainiui Vokietijos viešojo sektoriaus skola turi atitikti Maastrichto kriterijus.

H2.1.2. UMP valdymas Prancūzijoje

Nuo 2010 m. Prancūzijos ekonomikos modelis buvo grindžiamas tokiais kriterijais kaip kainų stabilumas ir fiskalinį tvarumą garantuojančios taisyklės. 2010 m. sausio mėn. N. Sarkozy Nacionalinėje viešojo sektoriaus skolos konferencijoje teigė, kad pagrindinis jo likusio kadencijos laiko tikslas – kuo spartesnis priartėjimas prie subalansuoto biudžeto. Fiskalinė konsolidacija šalyje

⁹⁰ W. Roger, L. Vogel, J. In't Veld „*Fiscal consolidation in Germany*“, <https://www.researchgate.net/publication/226448311>, [Žiūrėta 2016.05.07].

⁹¹ Germany stability programme 2011, http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nrp/sp_germany_en.pdf, [Žiūrėta 2016.05.07], 13.

⁹² Nationaler Pakt für Bildung und Entschuldung. Wir denken an morgen!, Berlin, 5 September 2011, https://www3.spd.de/linkableblob/17144/data/finanzkonzept_2011_09_05.pdf, [Žiūrėta 2016.05.07].

rėmėsi bandymais įgyvendinti struktūrinės reformas, turėjusias sumažinti įsisenėjusias problemas šalyje ir paskatinti ūkio augimą, UMP vyriausybė taupė apribodama išlaidų kategorijas, tačiau atsisakė kelti mokesčius.

Kaip buvo teigiama 2010 m. Prancūzijos stabilumo programoje⁹³, 2010 m. turi būti susilaikyta nuo fiskalinės konsolidacijos įgyvendinimo, nes pastaroji politika gali susilpninti ekonomikos atsigavimą trumpuoju laikotarpiu. 2010 m. Stabilumo programoje taip pat buvo numatytas ambicingas tikslas – iki 2013 m. kasmet sumažinti struktūrinį biudžeto deficitą per 1,4 p. p., pradedant 2011 m.⁹⁴ 2010 m. buvo pristatyta eilė į ateitį orientuotų reformų, kurios turėjo padėti sutaupyti valstybės biudžeto lėšas.

Viena iš tokių reformų, tai Nacionalinė sveikatos apsaugos išlaidų sistema (*pranc. trump. ONDAM*), turėjusi skatinti sveikatos sistemos išlaidų efektyvinimą mažinant lovų skaičių ligoninėse, medicininių tyrimų subsidijavimo bei kompensavimo lygio sumažinimą ne pirmosios būtinybės vaistams. Buvo tikimasi, kad išlaidos sveikatos apsaugai išsilaikys panašiam lygyje ir kasmet padidės ne daugiau nei 3 procentais⁹⁵. Kita iniciatyva – Įsidarbinimą skatinanti programa (*pranc. trump. Pôle Emploi*), kuri rėmė darbuotojų mokymąsi, palengvino įmonėms trumpalaikio įdarbinimo procedūras bei didino informacijos sklaidą tiek apie darbuotojų paklausą, tiek apie pasiūlą atitinkamuose Prancūzijos regionuose. Kartu buvo įkurtas ekspertų komitetas darbo rinkos klausimams koordinuoti, teikęs savo pasiūlymus, kaip efektyvinti šią rinką bei kaip pagerinti mažiau konkurencingų darbuotojų (vyresnio amžiaus gyventojų ir ilgalaikių bedarbių) įsidarbinimo klausimą⁹⁶. UMP taip pat ėmėsi skatinti verslą investuojant į ilgalaikius projektus, šiam tikslui įgyvendinti buvo sukurtas 35 mlrd. Eur siekęs investicinis fondas, kuriuo galėjo naudotis verslininkai kurdami naujas darbo vietas ir investuodami į naujas technologijas.

⁹³ France stability programme 2010–2013,

http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/pdf/20_scps/2009-10/01_programme/fr_2010-02-01_sp_en.pdf, [Žiūrėta 2016.05.07].

⁹⁴ Ten pat, 8.

⁹⁵ Ten pat, 10.

⁹⁶ Fench national reform programme 2011–2014, http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nrp/nrp_france_en.pdf, 4, [Žiūrėta 2016.05.07].

2011 m. Prancūzijos stabilumo programoje⁹⁷, skirtoje trejiems metams, buvo numatyta iki 2013 m. sumažinti biudžeto deficitą iki mažiau kaip 3 proc. BVP. Šiam tikslui pasiekti 2011 m. priimti fiskalinę konsolidaciją griežtinantys teisės aktai. Pavyzdžiui, Biudžeto pajamų taisyklė, papildžiusi 2006 m. priimtą konstitucinį įstatymą, kuris buvo sugriežtinęs vietos valdžios ir socialinių fondų gaunamų pajamų apskaitą. Taip pat, 2011 m. priimtas teisės aktas, nustatęs naujų pajamų surinkimo instrumentų orientacines ribas – 2011 m. 11 mlrd. Eur, o 2012–2014 m. laikotarpiu po 3 mlrd. Eur kasmet. Dar vienas teisės aktas apie kurį buvo pradėta diskutuoti – Subalansuoto biudžeto taisyklė, perkėlusį europinio „fiskalinio kompacto“ nuostatas į nacionalinę teisę⁹⁸. Prancūzijai vykdant šias reformas, TVF 2011 m. viename savo tyrimų⁹⁹ netgi teigė, kad šalis turi potencialo tapti viena sparčiausiai struktūrinį balansą pasiekiančių valstybių.

H2.2. PS politika Prancūzijoje po 2012 m. bei SPD politinis diskursas Vokietijoje nuo 2013 m. rinkimų

H2.2.1. PS politika Prancūzijoje po 2012 m.

2012 m. vykę prezidento ir Nacionalinės asamblėjos rinkimai socialistų partijai tapo galimybe grįžti atgal į valdžią ir pabandyti pasiūlyti šaliai kitokį – augimu, o ne fiskalinėmis taisyklėmis besiremiantį ekonominės krizės sprendimo būdą¹⁰⁰. Pagrindinė mintis, kuria rėmėsi PS 2012 m. vykusių rinkimų metu – atstumo tarp politinio elito ir paprastos visuomenės dalies sumažinimas.

Rinkiminės kampanijos metu PS kandidatas į rinkimus F. Hollande teigė, kad tolimesnė fiskalinė konsolidacija, bandant subalansuoti biudžetą gali vesti prie itin žemo ar net nulinio augimo scenarijaus. Prieš rinkimus Hollande kritikavo Sarkozy norą mažinti turtingųjų apmokestinimą ir tuo

⁹⁷ France stabilite programme 2011–2014

http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/pdf/20_scps/2011/01_programme/fr_2011-05-03_sp_en.pdf, [Žiūrėta 2016.05.07].

⁹⁸ Elva Bova et al, „*Fiscal Rules at a Glance*“, IMF.

<https://www.imf.org/external/datamapper/FiscalRules/Fiscal%20Rules%20at%20a%20Glance%20-%20Background%20Paper.pdf>, 28, [Žiūrėta 2016.05.05].

⁹⁹ Daniel Kanda „*Modeling Optimal Fiscal Consolidation Paths in a Selection of European Countries.*“ IMF, 16.

<https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp11164.pdf>, [Žiūrėta 2016.05.05].

¹⁰⁰ Laurent Bouvet „*Who Loves the PS? The Electoral Paradox of the French Socialist Party*“, 116.

<http://library.fes.de/pdf-files/ipg/ipg-2010-4/bouvet.pdf>, [Žiūrėta 2016.05.05].

pačiu padidinti taupymo priemonės kitiems ūkio subjektams¹⁰¹. F. Hollande laikėsi griežtos retorikos komercinių bankų atžvilgiu ir siūlė apmokestinti iš finansinių operacijų ar dividendų pajamas gaunančius piliečius¹⁰². PS kandidatas taip pat žadėjo sukurti valstybinį investicinį banką, skirtą paskolų teikimui mažoms ir vidutinėms įmonėms, investuojančioms į gamybos plėtrą¹⁰³. Rinkiminės kampanijos metu Hollande, (kaip ir Sarkozy) savo fiskalinės konsolidacijos planus¹⁰⁴ grindė itin optimistiškomis Prancūzijos ūkio augimo prognozėmis (2–2,5 proc.), kai tuo tarpu nepriklausomi ekspertai teigė, kad Prancūzijos ūkis artimiausią penkmetį kasmet augs 1–1,5 proc.

Po įnirtingos rinkiminės kovos, 2012 m. gegužės 6 d. F. Hollande tapo antruoju Socialistų prezidentu Penktojoje Prancūzijos Respublikoje, gyvuojančioje nuo 1958 m. Socialistų partijai taip pat sėkmingai susiklostė ir rinkimai į Nacionalinę asamblėją. 2012 m. rinkimai socialistų partijai buvo itin reikšmingi, nes nuo paskutinio jų laimėjimo prezidento rinkimuose buvo praėję 24 metai, o nuo pergalės Nacionalinės asamblėjos rinkimuose – 15 metų¹⁰⁵. F. Hollande minimalia persvara – 51.64 prieš 48.36 – įveikė nuosaikiosios dešinės kandidatą – N. Sarkozy¹⁰⁶. Kaip teigia analitikai, rinkėjai Prancūzijoje balsavo ne už Hollande, kuris rinkimų metų net nebuvo PS pirmininku, bet prieš Sarkozy vykdomą ekonominę politiką ir jų manymu per didelį UMP nuolaidžiavimą Vokietijos griežtai taupymo politikai.

Netrukus po inauguracijos, F. Hollande drauge su partija pradėjo vykdyti savo rinkiminius pažadus. PS uždraudė Prancūzijos bankams įkurti dukterines įmones vadinamuosiuose „mokesčių rojuose“, sugriežtino gaunamas premijas bankiniame sektoriuje¹⁰⁷. F. Hollande, nustatydamas aukštesnius mokesčius finansų sektoriaus įmonėms bei didesnes pajamas gaunantiems gyventojams, pirmaisiais savo kadencijos metais surinko 30 mlrd. Eur mokesčių papildomų pajamų, tačiau spartesnės ūkio plėtros tokie sprendimai Prancūzijoje nepaskatino.

¹⁰¹ Ben Clift, „*Le Changement? French Socialism, the 2012 Presidential Election and the Politics of Economic Credibility amidst the Eurozone Crisis*“, *Parliamentary Affairs*, 66, 2013, 106–123, 117.

¹⁰² Ten pat, 114.

¹⁰³ Ten pat, 111.

¹⁰⁴ Ten pat, 118.

¹⁰⁵ Bouvet, 137.

¹⁰⁶ Clift, „*Le Changement? French Socialism, the 2012 Presidential Election and the Politics of Economic Credibility amidst the Eurozone Crisis*“, 106.

¹⁰⁷ Ten pat, 108.

Negerėjant ekonominei situacijai bei nedarbo lygiui viršijus 10 proc. (10,3 proc. 2013 m.)¹⁰⁸, ir turint omenyje, kad 2013 m. 66 proc.¹⁰⁹ gyventojų didžiausiu iššūkiu šalyje įvardijo nedarbo lygį, pasitikėjimas vyriausybe per metus smuko rekordiškai žemai – iki 14 proc., o 2013 m. rugsėjį, nacionalinių apklausų duomenimis, net 77 proc. gyventojų nepasitikėjo PS vykdoma politika¹¹⁰. Prie gyventojų nepasitenkinimo prisidėjo ir tai, kad PS priėmė abejotino naudingumo savo elektoratui sprendimus, pvz., panaikino mokesčiais neapmokestinamą viršvalandinį darbą, kuris buvo įvestas N. Sarkozy, taip pat apribojo galimybę mokytojams dirbti didesnę valandų skaičių¹¹¹. Kadangi PS elektorato pagrindinę dalį sudaro vidurinioji ir žemesnioji visuomenės klasės, kuriose 2012 m. nedarbo lygis buvo tris kartus didesnis negu kvalifikuotos darbo jėgos¹¹², šių visuomenės klasių gyventojai yra jautrūs šalyje vyraujančiam tam tikram ekonominiam svyravimui. Šie rinkėjai greitai nusivilia savo išrinktų politikų sprendimais, jei jie neteikia apčiuopiamos naudos trumpuoju laikotarpiu. Nors PS ir priėmė mokesstinės politikos sprendimus, kurie buvo nenaudingi aukštesnes pajamas gaunantiems gyventojams, tačiau partijos elektoratas vis vien laikėsi pozicijos, kad J. N. Ayrault vyriausybė savo priimtais sprendimais tolo nuo paklausos (*demand-side*) ekonomikos¹¹³, kurios buvo tikimasi iš kairiosios partijos ir kurią pabrėžė F. Hollande savo 2012 m. priešrinkiminėje retorikoje.

Vis dėlto, PS priėmė ne vien abejotino naudingumo sprendimus, tačiau dalis sprendimų buvo orientuoti ir į racialesnį viešųjų finansų panaudojimą. 2012 m. paskelbtas viešojo sektoriaus

¹⁰⁸ Eurostato duomenys,

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=tipsun20&language=en>, [Žiūrėta 2016.05.02].

¹⁰⁹ Eurobarometro duomenys,

<http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/Chart/getChart/chartType/lineChart//themeKy/42/groupKy/208/savFile/54>, [Žiūrėta 2016.05.02].

¹¹⁰ „*France’s Hollande orders cabinet reshuffle amid economy row*“, France 24, 2014.

<http://www.france24.com/en/20140825-france-prime-minister-valls-tenders-government-resignation-hollande>, [Žiūrėta 2016.05.02].

¹¹¹ Angela Diffley, „*Why voters deserted Hollande and Socialists in French local elections*“, RFI, 2014.

<http://en.rfi.fr/france/20140331-why-voters-punished-hollande-and-socialists-french-local-elections>, [Žiūrėta 2016.05.03].

¹¹² Bouvet, 121.

¹¹³ Jocelyn Evans ir Gilles Ivaldi, „*The shock of Sunday’s French municipal elections was the Socialist defeat, not Front National success*“, <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2014/04/01/the-shock-of-sundays-french-municipal-elections-was-the-socialist-defeat-not-a-front-national-victory/> [Žiūrėta 2016.05.02].

išlaidų modernizavimo planas *Modernisation del'Action Publique* (MAP)¹¹⁴, kuris po metų (2013 m. pabaigoje) įpareigojo užfiksuoti viešojo sektoriaus atlyginimus, mažinti liginėms tenkančias išlaidas, vykdyti griežtesnę vietinės valdžios išlaidų kontrolę bei taupyti socialinės apsaugos sistemos lėšas per efektyvesnę pensijų skyrimą¹¹⁵. Ši socialinių išlaidų kategorija Prancūzijoje užėmė didžiausią dalį 2009–2013 m. laikotarpiu – 14,7 proc. BVP, ir tai sudaro apie 26 proc. bendrų vyriausybės išlaidų (EZ vidurkis – 24,8 proc.)¹¹⁶. Vykdamt MAP programą, nuo 2002 m. oficialiai galiojęs 58,5 m. išėjimo į pensiją amžius, 2012 m. buvo padidintas iki 60 m.¹¹⁷ Įskaičiuojant išankstinio išėjimo galimybes, reali išėjimo į pensiją amžiaus riba taip pat padidėjo nuo 58,5 m. 2002 m. iki 59,9 m. 2012 m.¹¹⁸ Nuosekliai vykdamt reformas, kurių tikslas buvo tiek pakelti pensijinio amžiaus gavimo ribą, tiek padidinti stažą, nuo kurio yra suteikiama pensija, 2014 m. oficiali pensijinio amžiaus pradžia buvo padidinta iki 62 m. Įvykdžius MAP programos įsipareigojimus, 2014–2015 m., vyriausybė sutaupė 10 mlrd. Eur.

Kas pasikeitė nuo UMP

Kovojant su krize, UMP sumažino atlyginimams skiriamą išlaidų dalį nuo 13,1 proc. BVP 2009 m. iki 12,8 proc. BVP 2011 m. Tačiau įvykus valdžios pokyčiams šalyje ir turint omenyje, kad apie 60 tūkst. iš 150 tūkst. Socialistų partijos narių yra tam tikro vyriausybinių, regioninio ar savivaldybės lygmens valstybės tarnautojai¹¹⁹, 2014 m. jie vėl pradėjo didėti ir pasiekė 13 proc. BVP – beveik ¼ viešųjų išlaidų. Tuo pačiu laikotarpiu buvo ketinama sumažinti valstybės tarnautojų skaičių pakeičiant tik 1 iš 2 atsistatydinančių ar išėinančių į senatvės pensiją viešojo sektoriaus darbuotojų¹²⁰. Vien per 2010 m. buvo ketinama sumažinti valdžios aparatą daugiau kaip 33 tūkst. pareigybių¹²¹. Tačiau realybėje vykdamt šią politiką pavyko sumažinti tik 2,9 proc. darbuotojų centrinės valdžios institucijose, o vietinės valdžios lygiu ši reforma nepavyko ir darbuotojų skaičius

¹¹⁴ Commission staff working document: Country Report France, 2016., 42, [Žiūrėta 2016.05.02].

¹¹⁵ Jean-Jacques Hallaert ir Maximilien Queyranne, 11.

¹¹⁶ Country Report France, 2016, 46, [Žiūrėta 2016.05.02].

¹¹⁷ France selected issues IMF, IMF Country Report No. 15/179, 2015, 44.

<https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2015/cr15179.pdf>, [Žiūrėta 2016.05.02].

¹¹⁸ Jean-Jacques Hallaert ir Maximilien Queyranne, 36.

¹¹⁹ Bouvet, 120.

¹²⁰ „Fiscal consolidation: targets, plans and measures“, OECD, 44.

¹²¹ France stability programme 2010–2013, 17.

http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/pdf/20_scps/2009-10/01_programme/fr_2010-02-01_sp_en.pdf, [Žiūrėta 2016.05.07].

išaugo 3,7 proc. kas 2010–2014 m. laikotarpiu lėmė bendro užimtųjų skaičius Prancūzijos valdžios sektoriuje padidėjimą 0,7 proc. Palyginimui, per tą patį laikotarpį Vokietijoje bendras darbuotojų skaičius, dirbantis valstybiniame sektoriuje, sumažėjo 3,7 proc.¹²²

H2.2.2. SPD politinis diskursas Vokietijoje nuo 2013 m. rinkimų

Pagrindinis oficialus Vokietijos socialdemokratų tikslas – socialinis teisingumas ir didesnių atlyginimų skatinimas, auginantis vidaus paklausą bei mažinantis šalies priklausomybę nuo eksporto bei kiek aukštesnis infliacijos lygis siekiant dar labiau padidinti vartojimą ir taip paskatinti vengti ekonomikos augimą. Tuo tarpu Krikščionys demokratai griežtai laikosi taupymo politikos, užtikrinančios kainų stabilumą bei tvarų ekonominį vystymąsi, o konkurencingumo siekia per darbo jėgos kaštų sumažinimą.

Ideologiniai skirtumai tarp partijų tiriamuoju laikotarpiu taip pat atsiskleidžia tiriant 2013 m. vykusią rinkiminę kampaniją. Tyrime nagrinėjant SPD ir CDU partijų programas, derybines pozicijas po 2013 m. vykusių rinkimų į *Bundestag*‘ą bei jų lyderių pasisakymus prieš ir po rinkimų, galima išskirti pagrindines temas, kuriomis diskutuoja skirtingų pozicijų fiskalinėje politikoje besilaikančios partijos Vokietijoje: mokesstinė politika, išlaidos socialinei apsaugai ir infrastruktūros gerinimui¹²³. Daugiausiai savo retorikoje Krikščionių demokratų pirmininkė A. Merkel vartoja tokias sąvokas kaip „stabilumas“, „taupymas“, „atsakomybė“, „finansų rinkų stabilumas“, „investuotojų pasitikėjimas“¹²⁴. Paskutinių nacionalinių rinkimų metu SPD kritikavo A. Merkel vykdomą taupymo politiką bei Vokietijos kanclerės bandymus perkelti griežtus fiskalinius standartus į ES lygmenį. SPD priešrinkiminėje retorikoje akcentavo socialinių garantijų didinimą ir didesnę mokesčių paskirstymą mažiausias pajamas uždirbantiems ir taip siekė pritraukti žemesnių socialinių sluoksnių rinkėjus. Šių SPD pažadų galimybę virsti realybe tiek Vokietijos, tiek ir visos euro zonos mastu stiprino ir tai, kad pastaroji sutapo su nuo 2012 m. Prancūziją valdžiusių PS diskursu. Vokietijos SPD savo rinkėjams žadėjo pakeisti fiskalinę politiką tiek nacionaliniu, tiek ir visos euro zonos mastu, perėmus valdančiuosius postus. Pavyzdžiui, įgyvendinti vadinamųjų *eurobondų* pasiūlymą, teikti pasiūlymai dėl euro zonos valstybių skolos mutualizavimo ir kt.¹²⁵ Vis dėlto, šie rinkiminiai postulatai Vokietijos praktinėje politikoje liko neįgyvendinti. Nepaisant to, kad

¹²² Jean-Jacques Hallaert ir Maximilien Queyranne, 30.

¹²³ Ulrike Guérot, „*Germany after the Elections: Prospects for Europe?*“, *The International Spectator*, Vol.48(4), 2013, 1-6, 5.

¹²⁴ Carsten Jensen ir Peter B. Mortensen, „*Government Responses to Fiscal Austerity: The Effect of Institutional Fragmentation and Partisanship*“, *Comparative Political Studies* 47.2, 2014, 143–170, 155.

¹²⁵ Guérot, 4.

Vokietija gerokai viršijo dar 2010 m. Toronto G20 susitikime priimtą įsipareigojimą¹²⁶ dvigubai sumažinti biudžeto deficitą, ir po įvykusių rinkimų nesumažino konsolidacijos masto.

Politinį konsensumą dėl taupymo politikos demonstruoja ir tai, kad 2014 m. kovo mėn. ministrų kabinetas sutarė pradėdant einamaisiais metais ir bent jau artimiausius penkerius metus turėti subalansuotą biudžetą. Nėgana to, didžiosios politinės partijos nutarė dėti pastangas tam, kad iki 2017 m. vyriausybės skola nebeviršytų 70 proc. BVP, o iki 2024 m. pasiektų 60 proc. BVP ribą¹²⁷. Ši ambicingą tikslą pasiekti Vokietija ketina per didesnes investicijas į naujas technologijas, paramą tarptautinėje rinkoje konkuruojančioms įmonėms bei mokesčių lengvatas naujas darbo vietas kuriantiems verslo subjektams.

2015 m. Vokietijos biudžeto perviršis siekė 0,7 proc. BVP¹²⁸, o struktūrinis perviršis, anot 2016 m. EK pateiktos Vokietijos apžvalgos, sieks 0,8 proc. BVP ir bus net 1,3 proc. BVP didesnis negu oficialiuose ES dokumentuose įtvirtintas vidutinio laikotarpio tikslas (-0,5 proc. BVP)¹²⁹. Šie statistiniai duomenys gerokai viršija pirminius Vokietijos viešųjų finansų taupymo planus. Prie šių rezultatų sėkmingai prisidėjo nors ir vangus, tačiau stabilus, ekonomikos augimas. Pasiekus didesnių rezultatų negu tikėtasi, tarptautinės organizacijos (EBPO bei TVF), taip pat Europos Komisija, aktyviai ėmė raginti Vokietijos vyriausybę didesnę išlaidų dalį skirti investicijoms į infrastruktūrą¹³⁰, taip pritraukiant ir privačias investicijas. Šios institucijos pabrėžia Vokietijos turimą fiskalinę erdvę bei sumažėjusį šalies vyriausybės vertybinių popierių pajamingumą, kuris sukuria palankią aplinką valstybės investicijoms į ilgalaikius infrastruktūros projektus, turinčius ne tik paspartinti ekonomikos augimą nacionaliniu lygiu, bet būtų ekonominis stimulus ir kitoms euro zonos valstybėms.

Išvada: Vokietiją ir Prancūziją didžiąją stebėto laikotarpio dalį, išskyrus 2012–2013 m., valdė ideologiškai panašios partijos. Vis dėlto, nuo 2012 m. šių valstybių fiskalinės politikos veiksmai pradėjo skirtis. Į valdžią atėjus PS, fiskalinė politika ėmė keistis, lyginant su prieš tai

¹²⁶ „The G20 Toronto Summit Commitments“, <http://www.g20.utoronto.ca/analysis/commitments-10-toronto.html>, [Žiūrėta 2016.05.04].

¹²⁷ German stability programme, 2014 Update, 25. http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2014/sp2014_germany_en.pdf, [Žiūrėta 2016.05.07].

¹²⁸ Eurostato duomenys, <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=teina200&language=en>

¹²⁹ Commission staff working document: Country Report Germany 2016, 25 http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_germany_en.pdf, [Žiūrėta 2016.05.07].

¹³⁰ Ten pat, 54.

buvusios UMP vyriausybės valdymo metais. Vėlgi galima teigti, kad Prancūzijos atveju ši hipotezė pasitvirtina, nes UMP taupymą pakeitė mažesnė PS konsolidacija. Tačiau, lyginant Prancūzijos politinę padėtį su paraleliai vykusiais politiniais pokyčiais Vokietijoje, ši hipotezė negali būti patvirtinta, nes Vokietijoje, nepaisant po 2013 m. rinkimų prie CDU vyriausybės prisijungus SPD partijai, retorika taupymo atžvilgiu nepakito.

H3: Fiskalinės politikos sprendimus 2010–2015 m. Prancūzijoje ir Vokietijoje lėmė nusistovėjusios valstybių ekonominės politikos tradicijos

Norint patikrinti hipotezę dėl ilgalaikėje istorinėje perspektyvoje susiklosčiusių ekonominių valstybių tradicijų įtakos Vokietijos ir Prancūzijos politikų priimtiems sprendimams pastaraisiais metais, bus tikrinama ar ilgalaikėje perspektyvoje skirtinguose partinės sistemos poliuose esančių partijų požiūris į valstybės biudžeto formavimą skyrėsi. Be to, Prancūzijos atveju, bus žvelgiama į fiskalinės politikos pokyčius ir ministro pirmininko pozicijai atitekus kitam PS politikui.

Skirtingų politinių partijų (ne)skirtinga reakcija į krizę. Vokietija.

Su nemenkais ekonominiais sunkumais Vokietija susidūrė ir XX a. – XXI a. sandūroje, kada dėl paspartėjusios prekybos globalizacijos ir išaugusio gamybos perkėlimo į besivystančias ekonomikas, sumažėjo Vokietijos konkurencingumas ir metinis nedarbo lygis šalyje išaugo vidutiniškai iki 9,2 proc.¹³¹ Ekonominės padėties sureguliojimo buvo tikimasi iš 1998 m. kanclerio postą užėmusio socialistų partijos atstovo G. Shroder.

Šis politikas per savo 7 metų valdymo kadenciją (iki 2005 m.) pristatė eilę reformų, kurios turėjo sumažinti nedarbo lygį šalyje bei padėti Vokietijos ekonomikai atsitiesti po sunkmečio. Paradoksalu, bet Vokietijos konkurencingumui užtikrinti G. Shroder ėmėsi kairiajai partinei ideologijai neįprastų, tačiau ilgalaikiai ordoliberalizmo tradicijai būdingų veiksmų: pradėjo nedarbo išmokų karpymą, sveikatos apsaugos sistemos finansavimo reformavimą bei mažino valstybines pensijas. Šie sprendimai buvo gana jautriai vertinami ne tik visuomenės, bet ir dalies SPD narių, nenorėjusių mažinti mažiausias pajamas gaunančių piliečių (potencialaus savo elektorato) pragyvenimo galimybių. Suprasdamos prastėjančią padėtį bei sulaukusios vyriausybės paraginimų, darbuotojų profsąjungos sutiko derėtis su Vokietijos įmonėmis dėl atlyginimų lygio įšaldymo, kuris

¹³¹ Eurostato duomenys,

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=tipsun20&language=en>,

[Žiūrėta 2016.05.01].

leido sumažinti vienetines darbo sąnaudas ir paspartinti eksportą¹³². Nepaisant ekonomikos augimo, 2006 m. pasiekusio 3,7proc.¹³³, nedarbo lygio sumažėjimo 2008 m. iki 7,4 proc.¹³⁴ bei 2007 m. iki 6,8 proc. išaugusio einamosios sąskaitos pertekliaus¹³⁵, G. Shroder vykdytos reformos padidino pajamų atskirtį visuomenėje – tai parodo gini koeficientas, kuris 2007 m. pasiekė 30,4 proc. (palyginimui, 2005 m. 26,1 proc.)¹³⁶. Tai lėmė, kad SPD populiarumas 2009 m. rinkimų metu sumažėjo 11,2 p. p., lyginant su 2005 m. rinkimais, ir valdančiąją koaliciją suformavo dvi dešiniosios partijos – CDU ir FDP. Nors šios partijos teoriškai atstovauja priešingą ideologinę kryptį, tačiau krizei įveikti jos ėmėsi panašių fiskalinių priemonių (past. išnagrinėtos ankstesniuose skyriuose) kaip tą darė G. Shroder XXI a. pradžioje. Kaip teigia pats G. Shroder¹³⁷, nuo 2008 m. prasidėjusios ekonominės krizės suvaldymui naudotos centro dešiniųjų fiskalinės politikos priemonės tėra SPD pradėtų reformų tęsia.

Nepaisant itin aukšto fiskalinės konsolidacijos lygio pastarosios ekonominės krizės metu, visuomenės palaikymas vyriausybės vykdoma politika visą laiką stabiliai augo ir prieš 2013 m. rinkimus siekė 48 proc., o 2015 m. pradžioje netgi pasiekė 50 proc. ribą bei buvo vienas aukščiausių tarp ES valstybių¹³⁸. Toks žymus vyriausybės ir tuo pačiu CDU palaikymas atspindi tai, jog Vokietijos rinkėjų nuomone, krizė Pietų Europoje kilo dėl jų vyriausybių neatsakingos fiskalinės politikos, todėl „diržų veržimosi politiką“ nacionaliniu lygmeniu rinkėjai priėmė palankiai. 2013 m.

¹³² Hans Kundnani, „*Can Germany's Social Democrats Offer an Alternative?*“, Dissent magazine, Fall 2013.

<https://www.dissentmagazine.org/article/can-germanys-social-democrats-offer-an-alternative>, [Žiūrėta 2016.05.01].

¹³³ Eurostato duomenys,

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=tec00115&language=en>,

[Žiūrėta 2016.05.01].

¹³⁴ Eurostato duomenys,

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=tipsun20&language=en>,

[Žiūrėta 2016.05.02].

¹³⁵ Eurostato duomenys,

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tipsbp11&plugin=1>,

[Žiūrėta 2016.05.02].

¹³⁶ Eurostato duomenys, <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&language=en&pcode=tessi190>,

[Žiūrėta 2016.05.03].

¹³⁷ H. Kundnani, 2013.

¹³⁸ Eurostato duomenys,

<http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/Chart/getChart/themeKy/18/groupKy/98>,

[Žiūrėta 2016.05.03].

CDU visuomenės aktyve išliko populiariausia politinė jėga, kuri rinkimuose surinko daugiausiai balsų (41,5 %) ¹³⁹ per pastaruosius dešimtmečius ir tai buvo laikoma jų politikos legitimacija rinkėjų aktyve. Vis dėlto, absoliučios daugumos elektorato balsų CDU gauti nepajėgė, o 2009–2013 metais koalicijoje buvusi Laisvoji demokratų partija (FDP) 2013 m. rinkimų metu patyrė fiasko ir nė vienas jų atstovas į *Bundestag*‘ą nepateko ¹⁴⁰. FDP nesėkmė lėmė, kad A. Merkel buvo priversta ieškoti naujų koalicijos partnerių, kuriais tapo priešrinkiminės kampanijos metu kanclerės politiką kritikavę SPD. Atrodytų, vaivorykštinė koalicija gali būti sunkiai įsivaizduojama daugelyje valstybių, atsižvelgiant į tai, kad partijos turi atskirus elektoratus bei tokia jungtinė koalicija jas suniveliuoja ir nebelieka aiškaus skirtumo, kokią poziciją atstovauja partija bei kaip išsiskirti siekiant pritraukti kiek įmanoma didesnį rinkėjų skaičių į savo gretas. Vis dėlto, Vokietijoje tokia koalicija formuojama nebe pirmą kartą, paskutinįjį – 2005 m. vaivorykštinė koalicija buvo suformuota po gana ilgalaikio SPD valdymo laikotarpio. SPD, 2013 m. būdama vienintele realia galimybe tapti Krikščionių demokratų partijos koalicijos partnere, galėjo naudoti „politinį šantažą“ ir bandyti įgyvendinti radikalesnius siūlymus, stimuliuojančius ekonomiką, tačiau to daryti nesistengė.

Nepaisant to, kad socialdemokratų rinkėjams itin aktualu pagerinti sveikatos apsaugos sistemos prieinamumą, padidinti išmokas už vaikus bei palengvinti mokestinę našta mažiausiai uždirbantiems, tačiau vienintelis apčiuopiamas laimėjimas, kurį pavyko pasiekti kairiųjų pažiūrų politikams derantis dėl koalicinės sutarties ¹⁴¹ – įvestas minimalus valandinis darbo užmokestis (*su penkiomis išlygomis terminą atkelti vėlesniam laikui*) ¹⁴² nuo 2015 m. siekiantis 8,5 Eur per valandą ¹⁴³. Ekonomistų skaičiavimais, šis susitarimas turėtų paliesti apie 20 proc. Vokietijos dirbančiųjų ir paskatinti BVP augimo tempą 0,1 proc. ilguoju laikotarpiu, be to, išaugęs vidaus

¹³⁹ Russell J. Dalton, „The party system and electoral politics“, 2014,

<http://www.socsci.uci.edu/~rdalton/germany/ch8/chap8.htm>, [Žiūrėta 2016.04.30].

¹⁴⁰ C. Hawley, Daryl Lindsey, „The Europe Question: Will Coalition Mean End of Austerity Angie?“,

<http://www.spiegel.de/international/europe/europe-waits-to-see-if-merkel-victory-means-german-policy-change-a-924040.html>, [Žiūrėta 2016.04.30].

¹⁴¹ Deutschlands Zukunftsgestalten Koalitions vertragzwischen CDU, CSU und SPD 18. Legislaturperiode

<https://s3.amazonaws.com/s3.documentcloud.org/documents/842704/koalitionsvertrag.pdf>, [Žiūrėta 2016.04.30].

¹⁴² Pavyzdžiui, galioja išlyga šio atlyginimo neįvesti iškart nuo 2015 m. tam tikrame sektoriuje, tačiau jį pasiekti iki 2017 m., jei kolektyvinės sutartyse numatomas atlyginimų didėjimas palaipsniui.

¹⁴³ Ulrike Guérot, „Germany after the Elections: Prospects for Europe?“, The International Spectator: Italian Journal of International Affairs, Volume 48, Issue 4, 2013, 1–6, 3.

vartojimas, manoma, sumažins einamosios sąskaitos perteklių nuo 0,5 proc. iki 1 proc. BVP¹⁴⁴. Papildomai SPD išsuderėjo 23 mlrd. Eur (~ 1 proc. BVP) finansavimą ketverių metų laikotarpiui švietimui skatinti, moksliniams tyrimams vykdyti bei infrastruktūrai gerinti (ekonomikos augimas turėtų papildomai augti 0,2 proc. BVP), be to, CDU sutiko vietos savivaldai skirti papildomus 6 mlrd. Eur. Be jau išvardintų priemonių, 6,5 mlrd. Eur kasmet turėtų būti skiriami motinystės išmokoms, kaip instrumentas, bandant pagerinti demografinę padėtį šalyje¹⁴⁵. Nors nominalieji skaičiai atrodo gana įspūdingi, vis dėlto, žinant tai, jog Vokietijos biudžeto išlaidos siekia 1 290 mlrd. Eur, šios perskirstomos ar papildomai skiriamos sumos yra itin mažos ir reikšmingo pokyčio fiskalinei šalies būklei neturės. Be to, ir formuojant vėlesnių metų biudžetus skirtingų politinių ideologijų ministrai (pvz., ekonomikos ministras S. Gabrielis (SPD), finansų ministras W. Schäuble (CDU)) pabrėžia¹⁴⁶, kad nepaisant lėtesnio negu ilgalaikis ekonomikos augimo nevertėtų atsisakyti savo tikslo turėti pilnai subalansuotą šalies biudžetą.

Galima daryti išvadą, kad skirtingų Vokietijos partijų, esančių priešinguose politinio centro poliuose gebėjimas rasti politini konsensusą tiek 2005–2009 m. kadencijos laikotarpiu, tiek ir derantis dėl naujosios koalicijos sutarties 2013 m. bei SPD politika atitinkanti daugiau dešinę politinę ideologiją susiduriant su krize XXI a. pradžioje, parodo, kad partinė sistema Vokietijoje yra homogeniška ir svarbiausius sprendimus politikai priima atsižvelgdami ne į bandymus įsiteikti savo elektoratui, bet į ilgalaikę Vokietijos ekonominės politikos tradiciją – ordoliberalizmą. Nes, nepaisant kiek sulėtėjusio ekonomikos augimo bei tarptautinių finansų organizacijų raginimų imtis ekspansinės politikos, neviršijančios ES teisės nustatytų normų, taupymo politika Vokietijoje išlieka prioritetu. Vyriausybei papildomai akcentuoja, kad Vokietijos išlaidų didinimu gali naudotis ir kitos euro zonos valstybės, kurios iš tiesų neturi fiskalinės erdvės tokiems sprendimams.

Skirtingų politinių partijų (ne)skirtinga reakcija į krizę. Prancūzija.

Nuo pat euro sukūrimo Prancūzijoje svarbų vaidmenį vaidinantys politikai J. Pisani-Ferry, L. Jospin, D. Strauss-Kahn, kuriuos B. Clift įvardija kaip pagrindinius *dirigisme* ekonominės tradicijos atstovus, kritikavo ECB numatytąjį infliacijos rodiklį, esantį tarp 0–2 proc., kaip

¹⁴⁴ Sebastian Dullien „*What does the German coalition agreement mean for the eurozone?*“, [http://www.ecfr.eu/article/What does the German coalition agreement mean for the eurozone229](http://www.ecfr.eu/article/What%20does%20the%20German%20coalition%20agreement%20mean%20for%20the%20eurozone229), [Žiūrėta 2016.04.29].

¹⁴⁵ Adam Tooze „*Germany’s Unsustainable Growth: Austerity Now, Stagnation Later*“, <https://www.foreignaffairs.com/articles/germany/2012-09-01/germany-s-unsustainable-growth>, [Žiūrėta 2016.04.30].

¹⁴⁶ Diskusijos dėl 2015 m. federalinio biudžeto, <http://www.lvk.lt/uploads/File/kiti/Vokietija.pdf>, [Žiūrėta 2016.04.28].

netinkamą skatinti ekonomikos augimo¹⁴⁷. Anot *dirigisme* tradicijos šalininkų, kitas ES mastu sukurtas fiskalinę politiką ribojantis instrumentas – SAP – neturėtų būti traktuojamas kaip taupymo sutartis. Joje įtvirtintos taisyklės turi palikti erdvės nacionalinėms vyriausybėms užtikrinti tvarų augimą visose euro zoną sudarančiose valstybėse, ypač turint omenyje recesijos laikotarpius, kada valstybių ekonominė intervencija – gyvybiškai būtina. Tokios ekonominės logikos laikėsi ir daugiau Prancūzijos politikų, neatsižvelgiant į jų partinę priklausomybę.

Prancūzija nuo 2002 m. tik dvejais metais laikėsi dar 1999 m. įsigaliojusio SAP deficito nuostatų¹⁴⁸. Ne išimtis ir N. Sarkozy valdymo laikotarpis nuo 2007 m., kada tik pirmaisiais kadencijos metais Prancūzijos biudžeto deficitas buvo žemiau 3 proc. BVP ribos. Tokia politika iš esmės prieštarauja dešiniajai ekonominei minčiai, kurią atstovauja N. Sarkozy¹⁴⁹, tačiau, tuo pačiu, atitinka nusistovėjusios prancūziškosios *dirigisme* tradicijos principus. *Dirigisme* apraiškų UMP valdymo metu galima rasti ir daugiau. Pastaroji pasireiškė aktyviais vyriausybės veiksmais skatinant tam tikros verslo šakos struktūrą. Pavyzdžiui, finansinio sunkmečio metu Prancūzijos vyriausybė prisidėjo gelbstint valstybėje esančias finansines institucijas ir taip tapo didžiausia BNP-Paribus banko aktyvų turėtoja su 17 % balsavimo teisių. Šis sprendimas padėjo bankui gauti antrąją 10,5 mlrd. Eur paramą savo likvidumui užtikrinti, tačiau, kaip vėliau paaiškėjo, pinigai buvo skirti savo rinkos dalies didinimui perperkant dalį užsienyje veikiančio Fortis banko¹⁵⁰. Tai yra vienas iš pavyzdžių, kaip bendradarbiavo tuo metu valdžioje buvusi UMP ir Prancūzijoje įsikūrus verslas. Vėliau, nuo 2012 m. vykusių rinkimų, valdžios pozicija verslo atžvilgiu ėmė kisti.

PS 2012 m. laimėjus rinkimus, kaip jau minėta tikrinant antrąją hipotezę, F. Hollande stengėsi pateisinti savo elektorato lūkesčius bei priėmė mokestinius įstatymus, kurie gerokai sumažino verslo bei vyriausybės sinergiją bei nutolino Prancūzijos politinį elitą nuo *dirigisme* tradicijos. Vis dėlto, F. Hollande politikai nesuteikiant pakankamai gražos ir tam išprovokavus socialistų partijos pralaimėjimą savivaldos rinkimuose 2014 m., įvyko gana esminis lūžis PS viduje.

¹⁴⁷ Ben Clift, “*The New Political Economy of Dirigisme: French Macroeconomic Policy, Unrepentant Sinning and the Stability and Growth Pact*”, Political Studies Association, 8, 2006, 388–409.

¹⁴⁸ 2008 – 2011 m. vidutiniškai Prancūzijos valdžios sektoriaus deficitas siekė 5,6 proc. BVP, o struktūrinis deficitas – 5,3 proc. BVP. Remtasi: Eurostato duomenys,

<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00127&plugin=1;>

ir http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/gen_gov_data/documents/2014/ccab_autumn_en.pdf.

¹⁴⁹ Actions: Agissez sur le web pour soutenir les Républicains, <http://www.republicains.fr/actions>, [Žiūrėta 2016.04.25].

¹⁵⁰ B. Clift, “*Comparative Capitalisms, Ideational Political Economy and French Post-Dirigiste Responses to the Global Financial Crisis*” *New Political Economy*, 17(5), 2012, 584.

Po nesėkmingų vietos rinkimų partijoje dar kartą išryškėjo 2011 m.¹⁵¹ pirminiuose socialistų partijos kandidatų į prezidentus rinkimuose dalyvavę politikai – dabartinis prezidentas F. Hollande, ministras pirmininkas M. Valls bei keletą mėnesių 2014 m. pirmojoje M. Valls vyriausybėje ekonomikos ministru buvęs A. Montebourg, kurie siūlė skirtingas alternatyvas tolimesnei Prancūzijos ekonominei politikai.

Siekdamas reabilituoti PS įvaizdį visuomenėje bei norėdamas atgaivinti Prancūzijos ekonomiką, M. Valls savo priimtais sprendimais grįžo prie *dirigisme* tradicijos. Pristatydamas naujosios Vyriausybės programą, M. Valls teigė: „Aš nenoriu sustabdyti augimo – neskatinat pastarojo, mūsų deficitas nesumažės, o nedarbo lygis išliks nepakitęs“¹⁵² (*vert. autoriaus*). Tapo akivaizdu, kad nepaisant ES institucijų bei didžiausios euro zonos ekonomikos – Vokietijos – spaudimo, fiskalinė konsolidacija, buvusi ir taip itin žemame lygyje, bus aukojama dėl galimo didesnio visuomenės užimtumo ir spartesnio ekonomikos augimo.

M. Valls, supratęs, kad praktikoje pradėti vykdyti F. Hollande rinkiminiai pažadai¹⁵³ lėmė itin žemus prezidento reitingus¹⁵⁴ bei visuomenės nepasitikėjimą Vyriausybe, įvedė papildomas mokesťines lengvatas verslui ir namų ūkiams, kurių vertė – 11 mlrd. Eur¹⁵⁵. Be to, M. Valls nesiėmė mažinti vyriausybės išlaidų, skiriamų viešojo sektoriaus darbuotojams. Ši išlaidų kategorija yra 2,1 proc. BVP didesnė lyginant su ES vidurkiu, didžiausią skirtumą sudaro aukštesni atlyginimai švietimo, sveikatos apsaugos, socialinės rūpybos, viešųjų paslaugų ir gynybos sektoriuose¹⁵⁶. Manoma, kad atlyginimų augimo tendencija išliks ir toliau, be to, 2015 m. buvo nuspręsta atšaukti masinius atleidimus iš valstybės tarnybos bei, tuo pačiu, nuspręsta padidinti dirbančiųjų pagal terminuotas darbo sutartis skaičių tam, kad būtų išlaikytas kuo žemesnis nedarbo lygis¹⁵⁷. Pakeisdamas

¹⁵¹ Bouvet, 125.

¹⁵² Jouy-En-Josas “*The last Valls*”, <http://www.economist.com/news/briefing/21621707-manuel-valls-heads-most-reformist-government-france-has-seen-many-years-might>, [Žiūrėta 2016.04.23].

¹⁵³ Pvz., 2012–2014 m. laikotarpiu išaugo mokesťinės prievolės (pvz., 75 proc. siekiantis pajamų mokesťis turtingiesiems), prancūzų gaunamos pajamos augo tik 0,4 proc. kasmet, o nedarbo lygis viršijo 10 proc. ribą.

¹⁵⁴ Laurent Dubrule, „Hollande most unpopular French president on record: poll“, <http://www.reuters.com/article/us-france-hollande-poll-idUSBRE99R0U320131028>, [Žiūrėta 2016.05.12].

¹⁵⁵ H. Carnegie, „*Manuel Valls promises further €11bn cut to French taxes*“, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/4f6fd16a-bf15-11e3-8683-00144feabdc0.html#axzz473Rp2Txa>, [Žiūrėta 2016.05.12].

¹⁵⁶ Jean-Jacques Hallaert ir Maximilien Queyranne, 26.

¹⁵⁷ Ten pat, 28.

apčiuopiamų rezultatų nedavusį ES apėmusį „Augimo paklą“¹⁵⁸, F. Hollande, kartu su naujai paskirtu ministru pirmininku M. Valls, 2014 m. pristatė „Atsakingumo ir stabilumo paklą“¹⁵⁹. M. Valls vyriausybės paskelbtame Atsakingumo pakte galime pastebėti gana aiškų politikos pokytį, lyginant su J. M. Ayrault vyriausybe.

M. Valls prioritetu tapo darbo jėgos efektyvumo didinimas ir verslo konkurencingumo skatinimas, o ne socialinių išmokų didinimas, kuris neskatina darbuotojų noro ieškoti darbo bei, tuo pačiu, nesukuria pakankamos pridėtinės vertės valstybei per sumokamus vartojimo mokesčius. Naujasis ministras pirmininkas įsipareigojo nedidinti mokesčių nei gyventojams, nei verslui tam, kad būtų įgyvendinti visi pakte įtraukti vyriausybės finansiniai įsipareigojimai. Taip pat, M. Valls teigė, kad valstybės skola ilginiui nustos augti, o pajamos, reikalingos reformų įgyvendinimui bus išgeneruojamos iš aktyvesnės verslo veiklos, atsirasiančios priėmus tinkamus mokesčius sprendimus. M. Valls, siekdamas suteikti daugiau perkamosios galios mažiausiai uždirbantiems, įsipareigojo 2015 m. nuo mokesstinės naštos visiškai atleisti 2 mln. gyventojų, kurie uždirba minimalų atlyginimą bei tas smulkiąsias įmones, kuriose dirba tokias pajamas gaunantys darbuotojai¹⁶⁰. Šiuos sprendimus politikas atsieja nuo savo atstovaujamos partijos ideologijos ir grindžia racionalia būtinybe Prancūzijai surasti efektyviausią politiką, kuri prisidėtų atgaivinant stagnuojantį ekonomikos augimą.

M. Valls dalies savo partijos kolegų yra aršiai kritikuojamas dėl bandymų užmegzti glaudesnius ryšius su verslo atstovais ir skatina mokesčių sumažinimą ne tik darbininkų klasei, bet ir pramonei. Anot radikalesnių socialistų, tai prieštarauja kairiajai PS ideologijai. Alternatyvią ekonomikos politiką siūlė pirmosios M. Valls vyriausybės, veikusios iškart po 2014 m. savivaldos rinkimų, ekonomikos ministras A. Montebourg, kuris teigė, jog M. Valls politika prieštarauja šios partijos elektorato, o kartu ir visos Prancūzijos, interesams. Vyriausybėje du mėnesius teišbuves ministru A. Montebourg buvo pašalintas iš kabineto už savo kairuolišką retoriką: „Šiandien <...> kovojama su infliacija, netgi tuomet, kai jos nėra, tačiau pamirštama kovoti su pagrindine problema

¹⁵⁸ Hollande prezidentavimo pradžioje pristatyta 120 mlrd. Eur iniciatyva, turėjusi prisidėti prie vangaus ekonomikos atsigavimo skatinimo. Remtasi: Hugh Carnegy, „Germany must accept growth pact says Hollande“, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/b7df3226-8edf-11e1-aa12-00144feab49a.html>, [Žiūrėta 2016.04.23].

¹⁵⁹ The responsibility and solidarity pact, <http://www.gouvernement.fr/sites/default/files/locale/piece-jointe/2014/09/frenchresponsabilitypact-en.pdf>, [Žiūrėta 2016.04.25].

¹⁶⁰ Ten pat.

– itin aukšto lygio nedarbu“ (*vert. autoriaus*)¹⁶¹. Prancūzijos prezidentas po itin nesėkmingų vietos valdžios rinkimų tikėjosi suformuoti Vyriausybę, gebančią tuo pačiu metu vykdyti tiek taupymo politiką bei suteikiančią daugiau laisvės verslui, kuris generuotų pajamas bei kurtų naujas darbo vietas, būtinas Prancūzijoje, fiksuojančioje itin aukštą nedarbo lygį. Tačiau po šių itin radikalių pasisakymų tapo aišku, kad ne visi PS politikai yra linkę tęsti taupymo politiką ir savo veiksmus derinti europiniu lygiu, todėl F. Hollande pareikalavo šio ministro atsistatydinimo. Vis dėlto, A. Montebourg iš politikos visiškai nepasitraukė ir toliau bando įtikinti PS elektoratą dabartinės vyriausybės ir prezidento sprendimų klaidingumu.

Šie trys politikai (F. Hollande, M. Valls ir A. Montebourg) yra įvardijami realiausiais PS kandidatais 2017 m. prezidento rinkimuose. Spėjama, kad iki rinkimų likusį laiką M. Valls kritikuos F. Hollande dėl jo klaidingų sprendimų pirmaisiais kadencijos metais, tuo tarpu A. Montebourg išsakys kritiką dėl M. Valls liberalaus požiūrio, kuris daugiau atitinka UMP ideologiją, o F. Hollande bus kritikuojamas už nuolaidžiavimą M. Valls ir negebėjimą apginti mažiausias pajamas gaunančių piliečių interesų¹⁶². Toks partijos susiskaldymas menkiną PS gebėjimą vykdyti fiskalinę konsolidaciją bei neleidžia efektyviai vykdyti struktūrinių reformų, kurios yra būtinos Prancūzijos ekonomikos augimui.

Galima daryti išvadą, kad Prancūzijoje *dirigisme* ekonominės politikos apraiškų aptikti įmanoma įvairiais laikotarpiais, tačiau euro krizės laikotarpiu tai buvo daugiau momentiniai sprendimai. Tuo tarpu priimant fiskalinės politikos sprendimus, homogeniškumo svarbiausiems valstybėms politikams stinga, netgi nagrinėjant tos pačios partijos atstovus. Kadangi Prancūzijos partijose egzistuoja ryški vidinė konkurencija ir kiekvienas politikas padidinti savo elektoratą, sunku įžvelgti konsensuso galimybę tarp pastarųjų.

Išvada: Vokietijoje ekonominės krizės laikotarpiais valdžiusių skirtingų ideologijų partijų elitas sugebėdavo rasti politinį konsensumą ir priimti sprendimus, kurie atitiktų vokiškojo ordoliberalizmo bruožus. Ne išimtis ir pastaroji krizė. Jos metu ir kairiosios SPD, ir dešinės CDU retorika iš esmės nesiskyrė. Visuomenėje vyraujantis pritarimas taupymo politikai, dar labiau leido politikams naudotis turimų veiksnių laisve ir nepriimti populistinių sprendimų, kurie nederą su ilgainiui susiformavusia ekonomine šalies tradicija. Tuo tarpu Prancūzijoje esanti ryški skirtis tiek tarp skirtinguose politinio spektro poliūose esančių partijų, tiek tarp partijų viduje veikiančių

¹⁶¹ “France’s Hollande orders cabinet reshuffle amid economy row”, <http://www.france24.com/en/20140825-france-prime-minister-valls-tenders-government-resignation-hollande>, [Žiūrėta 2016.05.05].

¹⁶² Ten pat, 5.

politikų pastaraisiais metais komplikuoja ilgalaikių sprendimų priėmimą bei įpareigoja daugiau reaguoti tiek į besikeičiančias visuomenės nuotaikas, tiek į šalyje vykstančius rinkimus. Todėl ši hipotezė, kaip ir prieš tai buvusios dvi, pasitvirtina tik iš dalies, nes Prancūzijoje aiškesnę politikų veiksmų grįžimą prie *dirigisme* politikos galima pastebėti tik paskutiniai metais pasikeitus ministrui pirmininkui šalyje.

Išvados

1. Tyrime buvo bandoma patikrinti tris hipotezes, kurios keliamos iš teorijų, skirtingai aiškinančių galimą vyriausybės veiksmų pasirinkimą fiskalinėje politikoje. Siekiant ištirti ar politiniai procesai didžiausiose euro zonos ekonomikose – Vokietijoje ir Prancūzijoje – lėmė fiskalinės politikos konsolidavimo reformas bei kaip šie procesai vyko, tyrime buvo naudoti politinio verslo ciklo, vyriausybės partinės ideologijos bei ilgalaikių ekonominių tradicijų teoriniai aiškinimai. Akademikai skirtingais istoriniais laikotarpiais, skirtingose valstybėse esant nevienodoms ekonominėms sąlygoms nustatė, kad vyriausybės priimamiems fiskalinės politikos sprendimams turi įtakos šie veiksniai: a) šalyje vykstantys rinkimai; b) vyriausybėje vyraujančių politinių partijų ideologijos; c) šalyse dominuojančios ilgalaikės politinės ekonomijos tradicijos.

2. Pirmoji tikrinta hipotezė rėmėsi idėja, kad valstybėse vykę rinkimai turėtų lemti skirtingą fiskalinės konsolidacijos lygį tam tikroje šalyje. Aptariamuoju laikotarpiu vykę rinkimai abiejose nagrinėjamose šalyse leido patikrinti, ar politikai savo sprendimus derino prie pastarųjų tvarkaraščio. Vis dėlto, detali proceso analizė atskleidė, kad politinis rinkimų ciklas turėjo skirtingą įtaką fiskalinės konsolidacijos strategijai Vokietijoje ir Prancūzijoje. Pirmosios vyriausybė visą tiriamąjį laikotarpį išlaikė aukšto lygio konsolidaciją, neatsižvelgdama į rinkimų kalendorių šalyje. Tuo tarpu Prancūzijoje politinio verslo ciklo teorija pasitvirtina – šioje valstybėje politikai, siekdami įsiteikti rinkėjams ir tikėdamiesi perrinkimo sekančiuose rinkimuose, valstybės biudžeto formavimo veiksmus derino su rinkiminiu kalendoriumi šalyje. Apibendrinant galima daryti išvadą, kad ši teorija tik iš dalies paaiškina priežastis, kurios lemia priimamus skirtingus fiskalinius sprendimus analizuojamose šalyse.

3. Tyrime taip pat buvo tikrinama hipotezė, kildinama iš partinės ideologijos teorijos. Pastaroji hipotezė teigia, kad fiskalinę konsolidaciją šalyje lemia valdančiųjų politinių partijų ideologinė kryptis. Stebint Vokietijos ir Prancūzijos atvejus šešerių metų laikotarpiu, didžiąją laiko dalį, išskyrus 2012–2013 m., jose valdė ideologiškai panašios partijos. Pirmąją laikotarpio dalį – išskirtinai dešinėsios partijos, o vėliau abiejose šalyse – kairiosios (Vokietijoje – abiejų

ideologijų) politinės jėgos. Nepaisant teoriškai panašių ideologijų, vis dėlto, 2012 m. į valdžią Prancūzijoje atėjus PS, praktiniai fiskalinės politikos veiksmai tarp valstybių pradėjo skirtis. 2012 m. Prancūzijoje pradėtas fiksuoti fiskalinės politikos pokytis, lyginant su prieš tai buvusios UMP vyriausybės valdymo metais. PS ėmė mažinti konsolidacijos apimtis deklaruojant siekius įvesti didesnę socialinį teisingumą šalyje. Galima teigti, kad Prancūzijos atveju išsikelta hipotezė pasitvirtina, nes dešiniųjų UMP taupymą pakeitė mažesnė kairiųjų PS konsolidacija. Tačiau, lyginant šalies Prancūzijos padėtį su paraleliai vykusiais politiniais pokyčiais Vokietijoje, ši hipotezė negali būti patvirtinta, nes, nepaisant po 2013 m. rinkimų įvykusio kairiosios SPD partijos prisijungimo prie dešiniųjų CDU vyriausybės, Vokietijoje griežta vyriausybės retorika taupymo atžvilgiu nepakito.

4. Galiausiai, trečioji tyrime nagrinėta hipotezė teigia, kad fiskalinės politikos skirtumai tarp valstybių galimai kyla dėl skirtingomis ekonominėmis tradicijomis grįstų politinės ekonomijos modelių. Empirikoje ši prielaida pasitvirtino tik iš dalies. Vokietijoje ekonominės krizės laikotarpiais (tiek XXI a. pirm. deš. Pradžioje, tiek ir pabaigoje) valdžiusių skirtingų ideologijų partijų elitas sugebėjo priimti sprendimus, kurie atitinka vokiškojo ordoliberalizmo bruožus. Nepaisant to, kad taupymo politika apribojo tam tikrų visuomenės grupių gerovės lygį, tačiau visuomenėje vyraujantis pritarimas taupymo politikai, leido politikams naudotis turimų veiksnių laisve ir nepriimti populistinių sprendimų, kurie nederą su ilgai susiformavusia ekonomine šalies tradicija. Tuo tarpu Prancūzijoje esanti ryški skirtis tiek tarp skirtinguose politinio spektro poliuse esančių partijų, tiek tarp partijų viduje veikiančių politikų, komplikavo ilgalaikių sprendimų priėmimą pastaraisiais metais. Politikai tapo labiau įpareigoti reaguoti tiek į besikeičiančias visuomenės nuotaikas, tiek į šalyje vykstančius rinkimus. Nagrinėjamu laikotarpiu aiškesnių ilgalaikės ekonomijos (dirigisme) bruožų formuojant šalies politinę darbotvarkę galima aptikti tik paskutiniaisiais metais (nuo 2014 m.). Todėl patvirtinti pastarąją hipotezę teigti, kad tyrime aptikta skirtis tarp Prancūzijos ir Vokietijos fiskalinės konsolidacijos buvo nulemta ilgalaikių ekonominių tradicijų – trūksta įrodymų.

5. Atliktas tyrimas leidžia geriau suprasti, kokie politiniai įvykiai turėjo didžiausią įtaką vykdant nacionalinių biudžetų politikos įgyvendinimą Vokietijoje bei Prancūzijoje. Režimuojant, tyrimas atskleidžia tai, kad nagrinėjamų valstybių fiskalinės politikos sprendimai buvo nulemti skirtingų veiksnių. Prancūzijoje politikų sprendimams įtaką darė tiek šalyje vykę rinkimai, tiek vyriausybėje buvusių politinių partijų ideologijos. Tuo tarpu Vokietijoje fiskalinės politikos sprendimai priklausė nuo ilgalaikėje perspektyvoje susiformavusios ekonominės tradicijos.

Tačiau nėra pagrindo daryti apibendrinančių išvadų apie tam tikros hipotezės pasitvirtinimą abiem stebimais atvejais tiriamuoju laikotarpiu. Ateities darbai galėtų ir toliau gilintis į skirtingų partijų bei rinkiminio verslo ciklo įtaką politikų priimamiems viešųjų finansų sprendimams tiek Prancūzijoje, tiek Vokietijoje. Tokie tyrimai itin aktualūs atsižvelgiant į tai, kokiame politiniame neapibrėžtume ir lėtame ekonominiame augime šiuo metu yra visa ES. Naudingų įžvalgų būtų galima aptikti tiriant 2017 m. vyksiančius itin svarbius rinkimus abiejose tiriamose valstybėse.

Literatūros sąrašas

1. Alesina, Alberto, „*Macroeconomic Policy in a Two-Party System as a Repeated Game*“, *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 102, No. 3, 1987, 651–678.
2. Alesina, Alberto, Nouriel Roubini ir Gerald Cohen, „*Political Cycles and the Macroeconomy*“, MIT Press, 1997.
3. Baleiras, Nuno ir Vasco Santos, „*Behavioral and institutional determinants of political business cycles*“, *Public Choice* 104 (1/2), 2000, 121–147.
4. Beach, Derek ir R. B. Pedersen, „*Process-Tracing Methods, Foundations and Guidelines*“, USA: University of Michigan Press, 2013. p. 27–30.
5. Beetsma, Roel, ir Harald Uhlig, „*An Analysis of the Stability and Growth Pact*“ *The Economic Journal*, 109, 1999, 546-571.
6. Bennett, Andrew, „*Process Tracing: a Bayesian Perspective*“, in: J. M. Box-Steffensmeier, H. E. Brady, D. Collier (ed.), *Oxford Handbook of Political Methodology* 1, Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 704.
7. Berghahn, Volker ir Brigitte Young, „*Reflections on Werner Bonefeld's 'Freedom and the Strong State: On German Ordoliberalism' and the Continuing Importance of the Ideas of Ordoliberalism to Understand Germany's (Contested) Role in Resolving the Eurozone Crisis*“, *New Political Economy*, 18(5), 2013, 768-778.
8. Berman, Sheri, „*The Social Democratic Moment: Ideas and Politics in the Making of Interwar Europe*“, Harvard University Press, 1998, 18.
9. Bonefeld, Walter, „*Freedom and the Strong State: On German Ordo-liberalism*“, *New Political Economy*, Routledge, 2012, 633–656.
10. Börzel, Tanja A., Tobias Hofmann, Diana Panke and Carina Sprungk, „*Obstinate and Inefficient: Why Member States Do Not Comply With European Law*“ *Comparative Political Studies*, 20(10), 2010, 1–28.

11. Clift, Ben, “*Comparative Capitalisms, Ideational Political Economy and French Post-Dirigiste Responses to the Global Financial Crisis*” *New Political Economy*, 17(5), 2012, 565-590.
12. Clift, Ben, “*The New Political Economy of Dirigisme: French Macroeconomic Policy, Unrepentant Sinning and the Stability and Growth Pact*”, *Political Studies Association*, 8, 2006, 388–409.
13. Clift, Ben, „*Economic Policy-Making in France After the Crisis*“ The Max Planck Sciences Po Center (MaxPo) seminar series Conversations on Ökonomie, Politics and Society (COOPS), Paryžius, 2013 lapkričio 7d., 6.
14. Clift, Ben, „*Le Changement? French Socialism, the 2012 Presidential Election and the Politics of Economic Credibility amidst the Eurozone Crisis*“, *Parliamentary Affairs*, 66, 2013, 106–123.
15. Clift, Ben, ir Cornelia Woll, “Economic patriotism: reinventing control over open markets.” *Journal of European Public Policy*, 19(3), 2012, 307-323.
16. Clift, Ben, ir Raymond Kuhn, “The Hollande Presidency, 2012–14.” *Modern & Contemporary France*, 22(4), 2014. 425-434.
17. Crespy, Amandine ir Vivien Schmidt „*The clash of Titans: France, Germany and the discursive double game of EMU reform*“, *Journal of European Public Policy*, 21:8, 2014, 1085-1101.
18. Drazen, Allen, „*The Political Business Cycle after 25 Years*“, *NBER Macroeconomics Annual 2000*, MIT Press, 2001, 75–138;
19. Evans, Jocelyn A. J., „*The French party system*“, Manchester University Press Manchester and New York, 2003.
20. Flassbeck, Heiner ir Costas Lapavitsas „*Against the Troika: Crisis and Austerity in the Eurozone*“, 2015.
21. Guérot, Ulrike, „*Germany after the Elections: Prospects for Europe?*“, *The International Spectator: Italian Journal of International Affairs*, Volume 48, Issue 4, 2013, 1–6.
22. Hall, Peter A., “Varieties of Capitalism and the Euro Crisis.” *West European Politics*, 37(6), 2014, 1223-1243.
23. Hall, Peter A., „*Policy Paradigms, Social Learning, and the State The Case of Economic Policy making in Britain*“, *Comparative Politics* Vol. 25, No. 3 (Apr., 1993), pp. 275-296l, 277.
24. Hallaert, Jean-Jacques ir Maximilien Queyranne, „*From Containment to Rationalization: Increasing Public Expenditure Efficiency in France*“, *IMF Working Paper* No. 16/7, 2016, 5.

25. Hansen, Michael A., "Explaining deviations from the Stability and Growth Pact: power, ideology, economic need or diffusion?" *Journal of Public Policy*, 2015, 1 – 28.
26. Hibbs, Douglas A. Jr., „*Political Parties and Macroeconomic Policy*“, The American Political Science Review, Vol. 71, No. 4, 1977, 1467-1487.
27. Ioannou, Demosthenes, ir Livio Stracca, "Have the euro area and EU governance worked? Just the facts." *European Journal of Political Economy*, 34, 2014, 1–17.
28. Jabko, Nicolas, ir Elsa Massoc, "French capitalism under stress: How Nicolas. Sarkozy rescued the banks." *Review of International Political Economy*, 19(4), 2012, 562-585.
29. Jensen, Carsten ir Peter B. Mortensen, „*Government Responses to Fiscal Austerity: The Effect of Institutional Fragmentation and Partisanship*“, *Comparative Political Studies* 47.2, 2014, 143–170, 155.
30. Kunstein, Tobias ir Wolfgang Wessels, „*The New Governance of the Economic and Monetary Union: Adapted Institutions and Innovative Instruments*“, Istituto Affari Internazionali working paper 13/02, 3–5.
31. Lapavistas, Costas „*Crisis in the Eurozone*“ Verso, 2012;
32. Levy, Jonah D., „*From the Dirigiste State to the Social Anaesthesia State: French Economic Policy in the Longue Durée*“, *Modern & Contemporary France*, Vol. 16, No. 4, 2008, 419.
33. Lijphart, Arend, „*Comparative politics and the comparative method*“. Kn. Lijphart, Arend. *Thinking about Democracy: Power Sharing and Majority Rule in Theory and Practice*. London: Routledge, 2008, 246-255.
34. Lodge, David, ir Marta Rodríguez-Vives, "How long can austerity persist? The factors that sustain fiscal consolidations." *European Journal of Government and Economics*, 2(1), 2013, 1-20.
35. M. W. Bauer, S. Becker, „*Implementing an Ever Stricter Union: The Role of the European Commission in the EU's Response to the Financial and Economic Crisis*“, 2013.
36. Matthijs, Matthias ir Kathleen McNamara, „*The Euro Crisis' Theory Effect: Northern Saints, Southern Sinners, and the Demise of the Eurobond*“, *Journal of European Integration*, 37(2), 2015, 229-245.
37. Mayer, Thomas, „*Europe's Unfinished Currency: The Political Economics of the Euro*“, Anthem press, 2012;

38. Nedergaard, Peter ir Holly Snaith, „'As I Drifted on a River I Could Not Control': *The Unintended Ordoliberal Consequences of the Eurozone Crisis*“ *Journal of Common Market Studies*, 53(5), 2015, 1094–1109.
39. Nie, Huihua, Minjie Jiang, Xianghong Wang, „*The impact of political cycle: Evidence from coal mine accidents in China*“, *Journal of Comparative Economics*, Volume 41, Issue 4, 2013, 995–1011.
40. Nordhaus, William D., „*The Political Business Cycle*“, *The Review of Economic Studies* Vol. 42, No. 2, Oxford University Press, 1975, 169-190.
41. Nordvig, Jens, „*The Fall of the Euro: Reinventing the Eurozone and the Future of Global Investing*“, McGraw Hill, 2013.
42. Pasini, Federico Lupo, “Economic Stability and Economic Governance in the Euro Area: What the European Crisis Can Teach on the Limits of Economic Integration.” *Journal of International Economic Law*, 16(1), 2013, 211–256.
43. Persson, Torsten ir Guido Tabellini, „*Macroeconomic Policy. Credibility and Politics*“, Harwood Academic Publishers, 1990;
44. Price, Simon, „*Political business cycles and macroeconomic credibility: a survey*“, *Public Choice* 92 (3/4), 1997, 407–427;
45. Samuelson, Paul A., „*Some Dilemmas of Economic Policy*“, *Challenge*, 20, 1977, 30.
46. Schmidt, Vivien, „Running on empty: The end of dirigisme in French economic leadership.“ *Modern & Contemporary France*, 5(2), 1997, 229-241.
47. Seng, Kilian, ir Jan Biesenbender, “Reforming the Stability and Growth Pact in Times of Crisis.” *Journal of Contemporary European Research*, 8(4), 2012, 1-19.
48. Siems, Mathias, ir Gerhard Schnyder, “Ordoliberal Lessons for Economic Stability: Different Kinds of Regulation, Not More Regulation.” *Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions*, 27(3), 2014, 377–396.
49. Vatiello, Massimiliano, “Dominant market position and ordoliberalism.” *International Review of Economics*, 62(4), 2015, 291-306.
50. Verdun, Amy, “A historical institutionalist explanation of the EU's responses to the euro area financial crisis.” *Journal of European Public Policy*, 22(2), 2015, 219-237.
51. Young, Brigitte, “German Ordoliberalism as Agenda Setter for the Euro Crisis: Myth Trumps Reality” *Journal of Contemporary European Studies*, 22(3), 2014, 276-287.

Internetiniai šaltiniai

52. Bova, Elva et al, „*Fiscal Rules at a Glance*“, <https://www.imf.org/external/datamapper/FiscalRules/Fiscal%20Rules%20at%20a%20Glance%20-%20Background%20Paper.pdf>, 28, [Žiūrėta 2016.05.05].
53. „*Fiscal consolidation: targets, plans and measures*“, OECD Journal on Budgeting, Vol. 11/2, <http://dx.doi.org/10.1787/budget-11-5kg869h4w5f6>, 2011, 31, [Žiūrėta 2016.05.09].
54. „*France’s Hollande orders cabinet reshuffle amid economy row*“, <http://www.france24.com/en/20140825-france-prime-minister-valls-tenders-government-resignation-hollande>, [Žiūrėta 2016.04.15].
55. „*German ordoliberalism has had a big influence on policy during the euro crisis*“ The Economist, 2015, <http://www.economist.com/news/europe/21650565-german-ordoliberalism-has-had-big-influence-policy-during-euro-crisis-rules-and-order>, [Žiūrėta 2016.01.14].
56. „*The G20 Toronto Summit Commitments*“, <http://www.g20.utoronto.ca/analysis/commitments-10-toronto.html>, [Žiūrėta 2016.05.04].
57. <...> sutartis dėl stabilumo, koordinavimo ir valdysenos ekonominėje ir pinigų sąjungoje, http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/index_en.htm, [Žiūrėta 2016.05.09].
58. Actions: Agissez sur le web pour soutenir les Républicains, <http://www.republicains.fr/actions>, [Žiūrėta 2016.04.25].
59. Aziz, John „*The trouble with ordoliberalism*“, http://www.pieria.co.uk/articles/the_trouble_with_ordoliberalism, [Žiūrėta 2016.01.17].
60. Bouvet Laurent, „*Who Loves the PS? The Electoral Paradox of the French Socialist Party*“, <http://library.fes.de/pdf-files/ipg/ipg-2010-4/bouvet.pdf>, 116, [Žiūrėta 2016.03.27].
61. Carnegy, H., *Manuel Valls promises further €11bn cut to French taxes*“, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/4f6fd16a-bf15-11e3-8683-00144feabdc0.html#axzz473Rp2Txa>, [Žiūrėta 2016.05.12].
62. Carnegy, Hugh, „*Germany must accept growth pact says Hollande*“, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/b7df3226-8edf-11e1-aa12-00144feab49a.html>, [Žiūrėta 2016.04.23].

63. Commission staff working document: Country Report France, 2016, http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_france_en.pdf, 42, [Žiūrėta 2016.04.24].
64. Commission staff working document: Country Report Germany 2016, http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_germany_en.pdf, 54, [Žiūrėta 2016.04.25].
65. Connor, R., „*Berlin and Paris pledge solidarity after mass-downgrade threat*“ <http://www.dw.com/en/berlin-and-paris-pledge-solidarity-after-mass-downgrade-threat/a-15580802>, [Žiūrėta 2016.05.08].
66. Country notes: Germany, <https://www.oecd.org/gov/budgeting/47840777.pdf>, 117, [Žiūrėta 2016.05.06].
67. Dalton, Russell J., „*The party system and electoral politics*“, 2014, <http://www.socsci.uci.edu/~rdalton/germany/ch8/chap8.htm>, [Žiūrėta 2016.04.30].
68. Diffley, Angela, „*Why voters deserted Hollande and Socialists in French local elections*“, <http://en.rfi.fr/france/20140331-why-voters-punished-hollande-and-socialists-french-local-elections>, [Žiūrėta 2016.05.03].
69. Dubrule, Laurent „*Hollande most unpopular French president on record: poll*“, <http://www.reuters.com/article/us-france-hollande-poll-idUSBRE99R0U320131028>, [Žiūrėta 2016.05.12].
70. Deutschlands Zukunftsgestalten Koalitions vertragzwischen CDU, CSU und SPD 18. Legislaturperiode <https://s3.amazonaws.com/s3.documentcloud.org/documents/842704/koalitionsvertrag.pdf>, [Žiūrėta 2016.04.30].
71. Dullien, Sebastian „*What does the German coalition agreement mean for the eurozone?*“, http://www.ecfr.eu/article/What_does_the_German_coalition_agreement_mean_for_the_eurozone229, [Žiūrėta 2016.05.03].
72. Evans, Jocelyn ir Gilles Ivaldi, „*The shock of Sunday’s French municipal elections was the Socialist defeat, not Front National success*“, <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2014/04/01/the-shock-of-sundays-french-municipal-elections-was-the-socialist-defeat-not-a-front-national-victory/>, [Žiūrėta 2016.05.02].

73. Evans, Jules „*From BRICs to PIGS: what’s in a name?*“
<http://www.globaldashboard.org/2010/12/06/from-brics-to-pigs-whats-in-a-name/> [Žiūrėta 2016.03.23].
74. France selected issues IMF, IMF Country Report No. 15/179, 2015,
<https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2015/cr15179.pdf>, 44, [Žiūrėta 2016.05.02].
75. French national reform programme 2011–2014,
http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nrp/nrp_france_en.pdf, 4, [Žiūrėta 2016.05.07].
76. France stability programme 2010–2013,
http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/pdf/20_scps/2009-10/01_programme/fr_2010-02-01_sp_en.pdf, [Žiūrėta 2016.05.07].
77. German stability programme, 2014 Update,
http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2014/sp2014_germany_en.pdf, 25,
78. Germany stability programme 2011,
http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/pdf/20_scps/2011/01_programme/fr_2011-05-03_sp_en.pdf, [Žiūrėta 2016.04.15].
79. Hawley, C. ir Daryl Lindsey, „*The Europe Question: Will Coalition Mean End of Austerity Angie?*“, <http://www.spiegel.de/international/europe/europe-waits-to-see-if-merkel-victory-means-german-policy-change-a-924040.html>, [Žiūrėta 2016.04.30].
80. Hibbs, Douglas A. Jr, „*Partisan theory after fifteen years*“, European Journal of Political Economy 8, 1992, 361–373,
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/017626809290001W>,
 [Žiūrėta 2016.04.23].
81. Josas, Jouy-En, „*The last Valls*“, <http://www.economist.com/news/briefing/21621707-manuel-valls-heads-most-reformist-government-france-has-seen-many-years-might>, [Žiūrėta 2016.04.23].
82. Kanda, Daniel, „*Modeling Optimal Fiscal Consolidation Paths in a Selection of European Countries*“, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp11164.pdf>, 16, [Žiūrėta 2016.05.05].
83. Kundnani, Hans, „*Can Germany’s Social Democrats Offer an Alternative?*“, Dissent magazine, Fall 2013. <https://www.dissentmagazine.org/article/can-germanys-social-democrats-offer-an-alternative>, [Žiūrėta 2016.04.25].

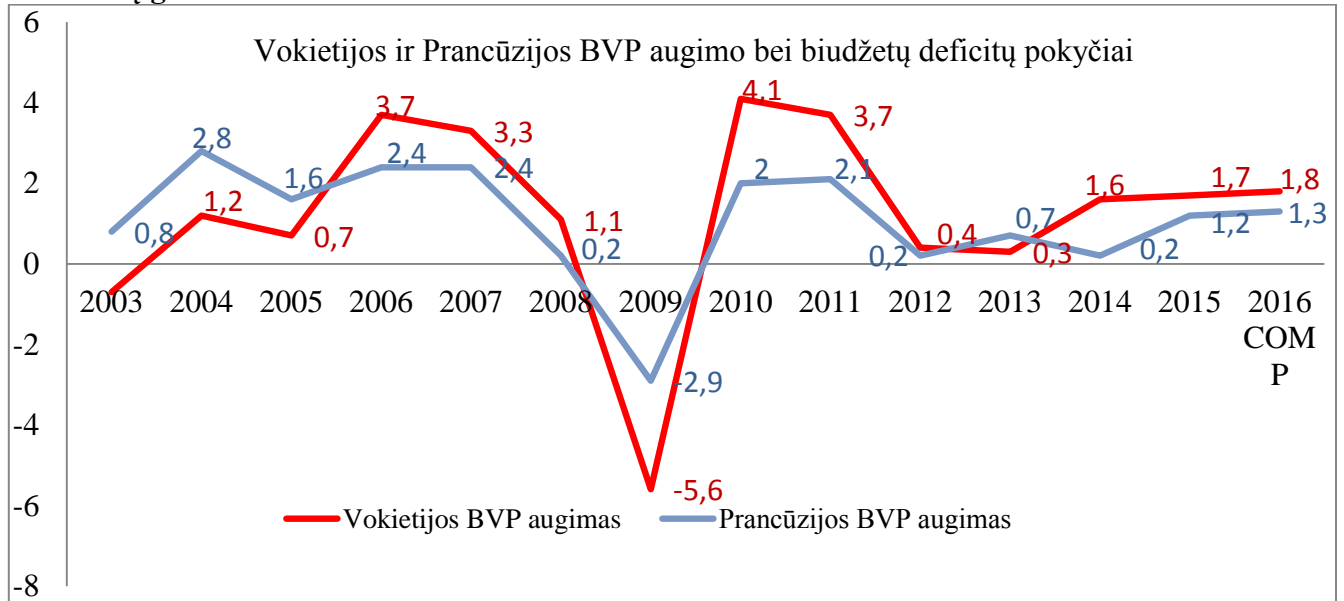
84. Prancūzijos teisės aktų registras
<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCodeArticle.do?cidTexte=LEGITEXT000006070239&idArticle=LEGIARTI000006353530&dateTexte=20141103>, [Žiūrėta 2016.04.15].
85. Prancūzijos teisės aktų registras
<https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000030109622&categorieLien=id>, [Žiūrėta 2016.04.15].
86. Roger, W., L. Vogel ir J. In't Veld „*Fiscal consolidation in Germany*“,
<https://www.researchgate.net/publication/226448311>, [Žiūrėta 2016.05.07].
87. Schelkle, Waltraud, „*Germany has prescribed Austerity for Europe while undertaking extensive Fiscal Stimulus at Home*“ <https://www.socialeurope.eu/2012/11/germany-has-prescribed-austerity-for-europe-while-undertaking-extensive-fiscal-stimulus-at-home/>, [Žiūrėta 2016.05.08].
88. The Economic Adjustment Programme for Greece,
http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2010/pdf/ocp61_en.pdf,
[Žiūrėta 2016.04.30].
89. Tooze, Adam, „*Germany's Unsustainable Growth: Austerity Now, Stagnation Later*“,
<https://www.foreignaffairs.com/articles/germany/2012-09-01/germany-s-unsustainable-growth>,
[Žiūrėta 2016.04.30].
90. Wolf, Martin, „*Merkozy failed to save the eurozone*“,
<http://www.ft.com/intl/cms/s/0/396ff020-1ffd-11e1-8662-00144feabdc0.html#axzz45RD5QRoj>, [Žiūrėta 2016.05.05].

Oficialios ES statistinių duomenų bazės

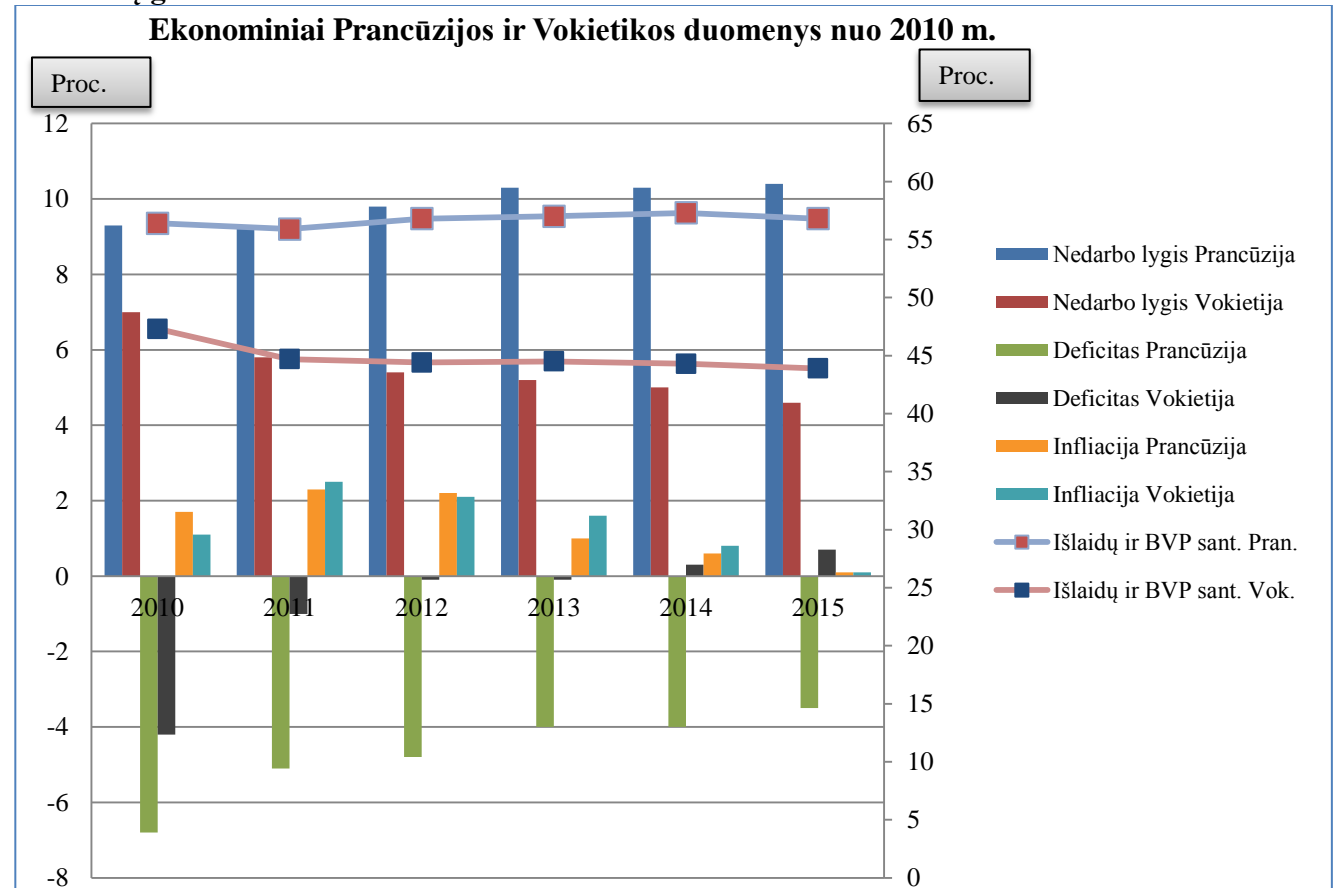
91. <http://ec.europa.eu/eurostat/help/first-visit/database>
92. http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm

Priedai

Duomenų grafikas nr. 1



Duomenų grafikas nr. 2



Lentelē nr. 1
Struktūrinis deficīts Prancūzijā un Vācijā 2010–2015 m. (proc. BVP)

	2010	2011	2012	2013 ¹⁶³	2014 ¹⁶⁴	2015 ¹⁶⁵
Struktūrinis deficīts	-3,3	-1,5	-0,1	0,6	0,5	1,1
Pokytis no (t-1)*	-2,8	1,8	1,4	0,7	-0,1	0,6
Struktūrinis deficīts	-6,0	-4,9	-4,2	-3,1	-2,8	-2,7
Pokytis no (t-1)*	-0,1	1,1	0,7	1,1	0,3	0,1

*Didesnis teigiamas skaičius rodo didesnę fiskalinę konsolidāciju

Lentelē nr. 2

Rinkimai Vācijā un Prancūzijā¹⁶⁶		
Šāls	Rinkimų gadi un raksturojums	Rezultāti
Vācija	2005 m. i <i>Bundesdag</i> 'ā	I vieta CDU 35,2 proc. II vieta SPD 34,2 proc.
	2009 m. i <i>Bundesdag</i> 'ā	I vieta CDU 33,8 proc. II vieta SPD 23 proc.
	2013 m. i <i>Bundesdag</i> 'ā	I vieta CDU 41,5 proc. II vieta SPD 25,7 proc.
Prancūzija	2007 m. prezidenta rinkimai	N. Sarkozy 53,1 proc. (UMP) S. Royal 46,9 proc. (PS)
	2007 m. Nacionālās asamblejas rinkimai	UMP – 46,40 proc. PS – 42,30 proc.
	2012 m. prezidenta rinkimai	F. Hollande 51,6 proc. (PS) N. Sarkozy 48,4 proc. (UMP)
	2012 m. Nacionālās asamblejas rinkimai	I vieta PS – 40,91 proc. II vieta UMP – 37,95 proc.

¹⁶³2010 – 2013 m. duomenys imti iš:

http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/gen_gov_data/documents/2014/ccab_autumn_en.pdf

¹⁶⁴http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sgp/budgetary_plans/index_en.htm

¹⁶⁵Ten pat.

¹⁶⁶Duomenys paimti iš <http://www.electionguide.org/>

Summary

Analysis of the Factors that led to a Different Fiscal Consolidation in Germany and France for 2010-2015

During the years of crisis (from 2008) national debts have grown significantly in the majority of European countries. Both high rate of national spending and the growing debt of public sector were narrowing the fiscal space for politicians to implement structural reforms for recovering public finances and reach a sustainable debt level.

Only the small part of the euro zone countries managed to pursue their commitments for EU by implementing stricter fiscal policies. Different schools of economics have been debating what were the reasons that determined such the various reactions to the economic burden for a long time.

Most of literature, that investigates decisions of fiscal policies, concentrates on the creation and operation of the common rules of EU. Others draw their attention to the countries in the deepest economic recession or analyze euro zone's giants patchy. Taking it into account, three theoretical approaches that try to explain motives of decisions in fiscal politics will be tested in this research with a special focus on euro zone's giants – France and Germany. These countries are chosen not by chance. Economics in both of these countries are the biggest ones in euro zone. Moreover, GDP per person is similar, national debts before the crisis were comparable in both countries. We also should keep in mind, that France and Germany are the founders of the European Union and remain powerful in the formation of the agenda of the EU.

Even though the economic indicators of these countries are alike, the implemented fiscal measures for diminishing the pressure that comes to the public finances and the recovery level of GDP were different. The question arises, what determined that two biggest euro zone countries – France and Germany – were implementing different fiscal consolidation in 2010-2015. While answering this question the purpose of the research becomes – to find what determined the decisions in fiscal policies made by France and Germany in 2010-2015. There are three major goals to reach the purpose of the research: to analyze, whether the elections in France and Germany held at certain time, had an impact on decision making process; to explore if the parties of different ideologies in ruling elite can influence the implementation of policies of public finances; to distinguish the main characteristics of German ordoliberalism and French dirigisme theories, that explain the relationship between country and implemented economic model.

Three explanations, that analyze different factors (political business cycle, party ideology of the government and longstanding economic traditions) of the possible influence on decisions of

fiscal policies, will be used in this research. Three hypothesis are examined in order to verify different theoretical approaches, that are trying to explain actions of the government in the fiscal politics. The first hypothesis invokes an idea, that different levels of fiscal consolidation were determined by the political cycle of elections in the chosen countries (considering the fact, that elections were held in both countries). The second hypothesis states that fiscal anti-cyclicity is determined by the ideological path of the ruling party. Finally, the third hypothesis suggests that the collision in the opinion of the fiscal consolidation comes from different economic traditions. France determines their economics by dirigisme, while Germany by ordoliberalistic doctrine.

The research consists of 5 parts, which all are significant to answer the main question of the thesis. In the first part there is an overlook of the chosen methods and stated their appropriateness while examining different manifestations of political economy in Germany and France. The literature that investigates fiscal consolidation during euro crisis will be represented in the second part of the research. Theories that explain influence of independent variables on decision making in fiscal field are presented in the third part. In the fourth part all the empirical information, theoretical approaches for 2010-2015 are analyzed and tested. Conclusion and results of the research with recommendations for the future research will be given in the last part.

This research lets us better understand which factor was the most influential in accomplishing policies of national budgets. The research shows, that decisions in fiscal politics of both countries were influenced by different factors: in France, they were influenced both by the elections and by the ideologies of the ruling parties, while in Germany decisions were determined by the economic tradition of the country. Future researches can follow this path and analyze deeper the impact of different parties and the electoral business cycle on the implementation of the public finance policies, considering the fact, that there will be important elections in both countries in 2017.